

**ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV'UN OYUNLARI VE 'BOZKIR'
ADLI ÖYKÜSÜNDEKİ SIFAT-FİİLLERİN
DİL BİLGİSEL VE SEMANTİK YAPI VE ÖZELLİKLERİ**

Şeymanur PALA

**Yüksek Lisans Tezi
Rus Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK
2020
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Şeymanur PALA

**ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV'UN OYUNLARI VE 'BOZKIR' ADLI
ÖYKÜSÜNDEKİ SIFAT-FİİLLERİN DİL BİLGİSEL VE SEMANTİK YAPI VE
ÖZELLİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK**

ERZURUM-2020

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " Anton Pavloviç Çehov'un Oyunları ve 'Bozkır' Adlı Öyküsündeki Sıfat-Fiillerin Dil Bilgisel ve Semantik Yapı ve Özellikleri " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

13.08.2020

Aslı Islak İmzalıdır

Şeymanur PALA

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK danışmanlığında, Şeymanur PALA tarafından hazırlanan bu çalışma 06 / 08 / 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Tariel SIKHARULİDZE **İmza:** Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK **İmza:** Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Arif YILDIRIM **İmza:** Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV ve EDEBİ KİŞİLİĞİ(1860-1904)

1.1. ANTON ÇEHOV'UN HAYATI	3
1.2. ANTON ÇEHOV'UN ESERLERİ	5
1.3. ANTON ÇEHOV'UN EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	11
1.3.1. Anton Çehov'un Oyunlarının Özellikleri	17
1.3.2. Çehov'un Oyunlarında Tip ve Tema Özellikleri	18
1.3.3. Çehov'un Oyunlarında Üslup Özellikleri	19

İKİNCİ BÖLÜM

RUS DİLİNDE SIFAT-FİİLLER

2.1. SIFAT-FİİLLERİN ÖZELLİKLERİ	27
2.1.1. Sıfat-Fiillerin Fiillere Benzeyen Özellikleri	27
2.1.2. Sıfat-Fiillerin Sıfatlara Benzeyen Özellikleri	29
2.1.3. Sıfat-Fiil Sözcük Grubu.....	30
2.2. SIFAT-FİİLLERİN OLUŞUMU	31
2.2.1. Şimdiki Zaman Etken Sıfat-Fiiller	32
2.2.2. Geçmiş Zaman Etken Sıfat-Fiiller.....	33
2.2.3. Şimdiki Zaman Pasif Sıfat-Fiiller.....	34
2.2.4. Geçmiş Zaman Pasif Sıfat-Fiiller	36
2.3. SIFAT-FİİLLERİN İSMİN HALLERİNE GÖRE ÇEKİMLLENMESİ	37
2.4. KISA YAPIDA SIFAT-FİİLLER.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SIFAT-FİİLLERİN SEMANTİK ve DİL BİLGİSEL OLARAK
GRUPLANDIRILMASI

3.1. ÇEHOV’UN ESERLERİNDE SIFAT-FİİLLER.....	41
3.1.1. Vanya Dayı.....	44
3.1.2. Vişne Bahçesi	44
3.1.3. Üç Kız Kardeş	45
3.1.4.Martı	46
3.1.5.Bozkır	47
3.2. AKTİF ve PASİF OLARAK SIFAT-FİİLLER.....	50
3.3. SIFAT-FİİLLERİN SEMANTİK ve DİL BİLGİSEL SINIFLANDIRMASI ..	55
 SONUÇ.....	 64
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ.....	68

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV'UN OYUNLARI VE 'BOZKIR' ADLI
ÖYKÜSÜNDEKİ SIFAT-FİİLLERİN DİL BİLGİSEL VE SEMANTİK YAPI VE
ÖZELLİKLERİ

Şeymanur PALA

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK

2020, 68 Sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK

Prof. Dr. Tariel SIKHARULIDZE

Dr. Öğr. Üyesi Arif YILDIRIM

Bu çalışmada Rus dilinde özel bir konuma sahip olan sıfat-fiiller incelenmiş ve yazar Anton Pavloviç Çehov'un eserlerinde yer alan sıfat-fiillerin semantik ve dil bilgisel özelliklerine göre sınıflandırması yapılmıştır. Sıfat-fiiller (*Причастия*) Rus dilbilimciler arasında geçmişten günümüze kadar tartışma konusu olmuştur. Konuşmanın hangi bölümünde yer alması gerektiği sorusu sıfat-fiillerin hem sıfat hem de fiillerin özelliklerini paylaşmasından kaynaklanmaktadır. Cümlelerin öğelerinden biri olan sıfat-fiiller fiilden türeyip sıfata dönüşen ve ismi niteleyen kelimelerdir. Bu nedenle sıfatlar gibi değişmekte ve niteledikleri isme bağlı kalmaktadırlar. Edebi eserlerde ve günlük dilde sıkça kullanılan sıfat-fiiller Anton Çehov için de sıkça kullanılan cümlelerin öğelerindendir. Hayatını insanların mutluluğuna adanmış yazar doktor olduktan sonra da edebiyatla ilişkisini kesmemiş ve ömrünün sonuna kadar piyesler ve öyküler yazmıştır. Bu eserlerinde de sıfat-fiilleri sıkça kullanmıştır. Çehov'un da eserlerinde yer verdiği sıfat-fiiller ise semantik ve dil bilgisel özellikleri bakımından aktif ve pasif olarak iki grupta yer alır ve daha sonra alt başlıklara ayrılırlar.

Anahtar Kelimeler: Sıfat-fiil, Anton Çehov, Rusça, Semantik

ABSTRACT**MASTER THESIS****LINGUISTIC AND SEMANTIC FEATURES AND STRUCTURES OF
ADJECTIVE-VERBS IN ANTON PAVLOVIC CHEKHOV'S PLAYS AND
'STEPPE'****Şeymanur PALA****Advisor: Assist Prof. Dr. Hadi BAK****2020, 68 Pages****Jury: Assist Prof. Dr. Hadi BAK****Prof. Dr. Tariel SIKHARULIDZE****Assist Prof. Dr. Arif YILDIRIM**

His thesis work is devoted to adjectival verbs, which have a special position in Russian language grammar, and to the study of adjectival verbs in the works of the writer Anton Pavlovic Chekhov. Adjectival verbs (Причастия) have been the subject of debate among Russian linguists from the past to the present. The question of which part of the speech should be included arises from the fact that adjective-verbs share characteristics of both adjectives and verbs. The middle, which is a special part of speech, is the word that derives from the verb and becomes an adjective and qualifies the noun. For this reason they change like adjectives and stick to the noun they attribute. The adjective-verbs frequently used in literary works and in everyday language is a frequently used speech section for Anton Chekhov. The writer, who devoted his life to the happiness of people, did not break his relationship with literature after becoming a doctor and wrote plays and stories until the end of his life. He often used adjective-verbs in his works. The adjective-verbs, on the other hand, are active and passive in terms of semantic and grammatical features, and are then subdivided.

Key words: Adjective-verb, Anton Chekhov, Russian, semantic

ÖNSÖZ

Çalışmamızda Rus dili gramerinde özel konumu sebebiyle dil bilimcilerin özellikle ilgilendiği sıfat-fiil konusuna yer verilmiştir. Üç bölümden oluşan tez çalışmamızda Çehov'un seçilen eserlerinde yer alan sıfat-fiiller dil bilgisi kurallarına ve semantik özelliklerine göre gruplandırmaya tabi tutulmuştur. Çalışmada Çehov'un dünyaca tanınmasını sağlayan oyunlarında ve ilk uzun öyküsünde yer alan sıfat-fiiller incelenmiştir.

Giriş bölümünde 'Dil' olgusunun tanımı ve önemine vurgu yapılmıştır. Türk hikâye yazarı Sait Faik ABASIYANIK'ın dil tanımına yer verilmiştir.

Birinci bölümde Çehov'un hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Rus edebiyatı ve dünya edebiyatında yenilikçi eserler vererek kalıcı hale gelen yazarın hayatına değindikten sonra yazarın tanınmasına vesile olan oyunlarına vurgu yapılmış ve yazarın edebi kişiliği hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölüm sıfat-fiillerin tanımına, konuşmanın hangi bölümünde yer aldığına ve sıfat-fiillere ait özelliklere ayrılmıştır. Daha sonra sıfat-fiillerin gramer kuralları ve kullanımları, sıfatlar ve fiillere benzeyen özellikleri anlatılmıştır. Rus dilinin özelliklerine vurgu yapılarak önemi belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında Rusça gramerinin geniş bir kapsama sahip olması neticesinde her ögesinin öneme sahip olduğu belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde Çehov'un eserlerinde yer alan sıfat-fiillerin sınıflandırılması yapılmış, dil bilgisel ve semantik açıdan incelenmeleri tamamlanmıştır. Öncelikle eserlerde yer alan sıfat-fiiller bulunmuş ve aktif-pasif olarak iki gruba ayrılmıştır. Bu iki gruba ayrılan sıfat-fiiller ise kendi alt başlıklarına ayrılarak semantik sınıflandırmaları yapılmıştır.

Sonuç bölümü yapılan çalışmanın önemini ve yapacağı katkıyı göstermektedir.

Çalışmanın amacı; Türk öğrencilerin anlamakta en çok zorlandığı konulardan biri olan ve Türkçeden farklı bir oluşuma sahip olan sıfat-fiillerin daha önce bütün özellikleriyle incelenmemiş olması nedeniyle sıfat-fiilleri her yönüyle ele alarak anlaşılmasının kolaylaşmasına katkı sağlamaktır. Sıfat-fiillerin tanımı, tarihi, oluşumu, kullanımı ve sınıflandırması olarak bütün özellikleriyle incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın önemi; çalışmamız yüzyıllar öncesinden itibaren konuşulmaya başlanan Rus dilinin konuşma bölümlerinden biri olan sıfat-fiilleri incelemektedir. Konuşmanın isim, fiil gibi diğer konuşma bölümleriyle de ilişki içerisinde olan sıfat-fiillerin tarihi sürecine değinildikten sonra dilbilimcilerin sıfat-fiil tanımlarına yer verilmiştir. Sıfat-fiiller Türkçedeki kullanımlarından farklı şekilde olduğu için Türk öğrencilerin bu konuda öğrenme zorluğu çekmesi bu konunun daha geniş çaplı bir şekilde, her yönüyle ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Daha önce sıfat-fiiller konusunda çalışmalar yapılmış fakat çalışmalar gördüğümüz kadarıyla gramer kurallarıyla sınırlı kalmıştır. Çalışmamızda bu sınırlandırmanın dışına çıkılarak sıfat-fiiller tarihi, dil içindeki konumu, tanımı, dil bilgisi ve sınıflandırması olmak üzere her yönüyle ele alınmıştır.

Araştırmanın yöntemi; karşılaştırma yöntemi ile Türkçe ve Rusça kullanımlarına değinilen sıfat-fiillerin iki dil için de kullanımı gösterilmiş ve bazı farklılıklara değinilmiştir. Analiz yöntemi kullanılarak Çehov'un eserlerinde yer alan sıfat-fiillerin semantik ve dil bilgisel özelliklerine göre analizi yapılmıştır. Sınıflandırma yöntemi ile sıfat-fiillerin semantik ve dil bilgisel özelliklerine göre tasnifi yapılmıştır. Sınırlandırma yöntemi kullanılarak sıfat-fiillerin semantik ve dil bilgisel olarak sınıflandırması Çehov'un dört oyununda ve 'Bozkır' eserinde yer alanlarla sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın bilimsel yeniliği; çalışmada sıfat-fiillerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi ve sınıflandırılması yapılmıştır. Bu sınıflandırma Rus yazar Anton Çehov'un eserleri ele alınarak yapılmış ve eserlerden örnek cümleler seçilerek sıfat-fiillerin cümle içerisindeki kullanımları ve sınıflandırma şekilleri uygulamalı olarak gösterilmiştir.

Bu tez çalışması sürecinde bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK'a; bana her zaman destek veren aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Erzurum 2020

Şeymanur PALA

GİRİŞ

İnsanoğlu her zaman, yaşamının her alanında diğer insanlara ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç neticesinde insanlar bir araya gelerek toplulukları ve daha sonra da bunun devamı olarak toplumları meydana getirmişlerdir. Bir arada yaşayan insanlar ise dil unsuruna ihtiyaç duymuşlardır. İnsanoğlunun ihtiyaç duyduğu bu dili ise şöyle tanımlayabiliriz;

Türk hikâye yazarı Sait Faik ABASIYANIK'ın tanımıyla: *'Dil, insanların düşüncelerini ve duygularını bildirmek için kelimelerle ve ya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.'*¹

Dil, insan ilişkilerinde aracılık yapmakta ve bireyin iç dünyasını dışa aktarmasını sağlamaktadır. Ziya Gökalp'e göre dil kültürün temelidir. Dil bir milletin kültürünü içinde saklar. Dil hem birey için hem de millet için önemli bir yere sahiptir. Çünkü dil bir millete ait bütün duygu ve düşünce hazinesini içinde barındırmaktadır. İnsan yaşamında dil çok önemli bir yere sahiptir bu yüzden ülkeler dillerini korumaya çalışmaktadırlar. Dilin politika ve ekonomi ile de bağlantılı olması sebebiyle politikada ve ekonomide güçlü olan ülkelerin dilleri dünya dilleri içerisinde daha önemli bir hale gelmektedir. Rus dili de hem köklü yapısı hem ülkenin güçlü siyaset ve ekonomisi sayesinde dünya dilleri içerisinde özel bir konuma sahiptir. Dil dinamik bir yapıdadır ve bütün dillerde olduğu gibi Rus dili de sürekli gelişim ve değişim içerisinde. Dil zorlu ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapının anlaşılması ve mantığının kavranması ise ancak gramer kurallarının bilinmesi ile mümkün olmaktadır. Rus dilinin kapsamlı gramer kuralları ise her ögenin ayrıntılı olarak incelenmesini gerektirmektedir.

Bu tez çalışması Rus dilinde yer alan **fiil soylu sözcük türü** olan sıfat-fiilleri incelemektedir. Sıfat-fiiller Rus dilinde özel yapıya sahip olması ve geçmişten günümüze kadar tartışmalara konu olması nedeniyle özel bir konumda yer almaktadır. Sıfat-fiiller dilbilimciler arasında her daim incelenmiş bir konudur. Bu nedenle bu tez çalışması sıfat-fiillere ayrılmış olup sıfat-fiillerin dil bilgisi kuralları içerisindeki yeri gösterilmiş, oluşumları, kullanımları, konuşmalarda yer aldığı konum hakkında bilgiler verilmiştir.

¹<https://tdk.gov.tr>

İlk bölüm sadece Rus edebiyatında değil hikâye ve oyunları ile dünya edebiyatında da büyük bir yere sahip olan yazar Anton Çehov hakkında bilgiler verilmiş, edebi kişiliği incelenerek yazarın eserlerini yazma süreci ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tez çalışmasının ikinci bölümü teorik çerçeveye ayrılmış ve tarihi bilgiler ve dilbilimcilerin yaptıkları çalışmalar ışığında sıfat-fiiller anlatılmıştır.

Tez çalışmasının son bölümünde yazar Anton Çehov'un eserlerinde kullanmış olduğu sıfat-fiiller bulunarak aktif ve pasif olarak ayrıldıktan sonra semantik ve dil bilgisel incelenmeleri tablo haline getirilmiştir. Fakat Türkçe ve Rusçanın farklı dil ailelerine mensup olması, alfabe, kelime, kelime dizini ve gramer yapılarının farklı olması nedeniyle kelimeler orijinal dili olan Rusça şekilleri üzerinden incelenecektir. Rus dili gerek güçlü dil yapısı gerek edebiyatı ile dünya edebiyatında büyük bir etkiye sahiptir, bu nedenle bu tez çalışması Rus edebiyatının içerisinde özel bir konuma sahip olması ve hem sıfatlarla hem fiillerle hem isimlerle ilişki içerisinde olan sıfat-fiiller konusuna adanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV ve EDEBİ KİŞİLİĞİ(1860-1904)

1.1. ANTON ÇEHOV'UN HAYATI

*‘Чехов- Один из самых репертуарных драматургов мира. Его называют «Шекспиром современности»’.*²

Çehov, dünyanın en repertuarlı dram yazarlarından biridir. Ona ‘Modern Shakespeare’ denir.

Rus edebiyatının usta yazarı Çehov, 1860 yılında Rusya’nın güneyinde bir taşra kenti olan Taganrog’da dünyaya gelmiştir. Çehov’un dedesi bir serfti ve çok çalışıp azmetmesi sayesinde kendisinin ve ailesinin özgürlüğünü satın almıştır. Böylece Çehov kölelikten kurtulmuştur. Çehov’un babası ise bakkaldı. Çok sert bir kişiliği vardı babasının, çocuklarına ve karısına sert bir şekilde yaklaşır sözünden çıkılmaması için gereken tedbirleri alırdı. Sert bir kişiliği olmasının yanı sıra sanata çok ilgili biriydi, müzik, resim ve keman çalmakla ilgileniyordu. Çocuklarının da sanatla ilgilenmesi için çaba sarf etmiştir. Dindar bir kişi olan Pol Egoroviç, hem dindarlığının etkisiyle hem de sanata düşkünlüğünün etkisiyle çocuklarını küçük yaşta kilise korosuna dahi vermiştir.

1868 yılına gelindiğinde Çehov liseye başlar.³ Lisede okurken tiyatro izleme fırsatı elde eder, tiyatroya gider ve adeta çarpılır. Böylece tiyatro sevgisi oluşur, izlemekle de kalmaz kardeşleriyle birleşerek ailesine ve arkadaşlarına tiyatro oynarlar. Fakat daha sonra babasının iflas etmesiyle ailesi Moskova’ya taşınır. Çehov ise Taganrog’da kalmaya devam eder, burada hem okuluna devam eder hem çalışmaya, özel dersler vermeye başlar ve ailesine yardım eder, öğrenimi için gereken parayı kazanır.

1879 yılında Çehov liseyi bitirir ve Moskova’ya gitmek için can atar, bu umut çığlığını ise daha sonra **‘Üç Kız Kardeş’** eserinde de sezdirmiştir. Moskova Üniversitesi Tıp Fakültesini kazanarak Moskova’ya ailesinin yanına gider. Doktorluk sevgisi ise kendi doktorunun ona sevgi ve ilgi ile yaklaşmasından doğar. Doktoru sayesinde o da

²Havronina A., Harlamova L., *Russkiy Yazık*, Russkiy Yazık Media, Moskova, 2007, 498

³Rusya’da o dönemde lise, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan yılları kapsardı.

iyi bir adam olmak ve doktor olmak ister. Lise yıllarından itibaren ilgi duyduğu edebiyat işlerini Moskova'da ailesine katkı sağlamak için devam ettirir. Para kazanmak için mizah dergilerine hikaye ve oyunlar yazar. Çok sayıda hikaye yazarak ailesine az da olsa katkı sağlar ve tıp öğrenimine aynı zamanda devam eder. Bu dönem hikaye ve oyunları mizahi özellikler taşır. Hikayelerinin yayımlandığı dergi sahipleri ondan komedi tarzında hikayeler yazmalarını isterler. Üstün bir mizah yeteneğine sahip olan Çehov da zorlanmadan sık sık dergilere hikayeler yazar. Hikayelerinde en çok dikkat çeken özelliği ne başka bir yazarı ne de kendini taklit etmesidir. Eserlerini bu dönemde gerçek adıyla değil hep takma adlar kullanarak yayımlamıştır. *'Dalaksız Adam'*, *'Kardeşimin Kardeşi'*, *'Ulysse'*, *'Antoşa'*, ve sıkça *'Antoşa Çehonte'* takma adlarını kullanmıştır.⁴ 1884 yılında üniversiteyi bitiren Çehov, bir kasabada doktor olarak meslek hayatına atılır ve insanları gözlemlemeye başlar. Çehov hayatını insanlara iyilik yapmaya adanmıştı. Moskova'da Halkevi açılması, Taganrog'da resim ve güzel sanatlar müzesi kurulması, köyde okul ve itfaiye departmanının kurulması gibi toplumsal alanlarda öncülük etmiştir. *Maksim Gorki'ye yazdığı bir yazısında şunları belirtmiştir: 'Herkes kendi toprak parçası üzerinde elinden geleni yapsa, dünyamız ne harikulade bir yer olurdu.'*⁵ Çehov, zenginin fakire ve tüm insanların da kendine saygı duyması gerektiğini, insanın bütün insanların yararına çaba sarf etmesinin önemini dile getirmiştir. Politikadan ise her zaman uzak durmuş ve insanın aynı zamanda doktor ve devrimci olamayacağını savunmuştur. Bu duruşunu edebi kimliğinde de sergilemiş ve hiçbir görüşün temsilcisi olmamıştır, arkadaşlarının devrimci faaliyetlerine rağmen.

Çehov'un edebiyat dünyasında ilk kez tanınması ise *'Alacahikayeler'* ve *'Alacakaranlık'* adlı hikayeleriyle 1886-1887 yıllarında olmuştur. Bu hikayelerinin üzerinden üç yıl geçtikten sonra yazar, hukuk okuyan kardeşinin notları arasında mahkumların hapisaneye düştükten sonra unutulmalarıyla ilgili bir yazı okur ve mahkumların yaşamlarını incelemek için tehlikeli ve zorlu bir Sahalin adası yolculuğuna çıkar. Çevresindeki herkes yazara karşı çıksa da Çehov kararından vazgeçmez ve herkes tarafından unutilan bu insanların yaşamlarını görmek ister. Buradaki mahkumları ve fakir insanları gözlemler. Buradaki ırk çeşitliliği dikkatini çeker, Ukraynalılar, Ruslar, Tatarlar, Polonyalılar, Yahudiler bir arada yaşıyordur. Fakat

⁴Henri Troyat, *Çehov (Yaşamı/Sanatı)*, Ada Yayınları, İstanbul, 1987, 51

⁵Vladimir Nabokov, *Rus Edebiyatı Dersleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, 326-327

bu yolculuğun sonucu zaten hasta olan yazar için ağır olur ve tüberküloza yakalanır. Hastalanınca yer değişikliği yaparak Moskova yakınlarında bir köye yerleşir. Bu köyde köylülerden ücret almadan onları tedavi eder, çocuklar için okul açtırır. Çehov hayatının bu döneminden sonra eserlerinde mizahtan dramaya geçer ve dünyaca tanınan piyeslerini bu dönemde yazar. Hastalığının etkisiyle Fransa'ya sonra da Yalta'ya gider ve burada Tolstoy ve Gorki ile arkadaşlık kurar. Yaşamının son yıllarında tiyatroya daha çok yönelen yazar, 1896 yılında **'Martı'** adlı oyununu yazar ve tiyatrodaki sergilenen oyunun başarısızlığı ile yazmaya bir süre ara verir. Eser önce Petersburg'da sahnelenir ve oyuncuların eseri anlamaması neticesinde başarısızlığa uğrar. Fakat iki yıl sonra başarılı bir şekilde sahnelenmesiyle oyun yazmaya devam eder ve bu oyunları büyük başarılar kazanır. Eser bu kez Moskova'da Moskova Sanat Tiyatrosunda oynanır ve büyük başarı elde eder. **'Martı'** Moskova'da sahnelendiği zaman oyunculardan biri de Olga Knipper idi. Yazar, gelecekteki karısı ile bu şekilde tanışır ve ona, başarısına hayran olur. Karşılıklı aşk yaşarlar. **'Vanya Dayı', 'Üç Kız Kardeş', 'Vişne Bahçesi'** bu dönemde yazdığı diğer oyunlarıdır. Bu oyunları ile yazarlık kariyerinin zirvesini yaşar ve oyuncu Olga Knipper ile evlenir. Yaşamı boyunca sürekli yer değiştiren yazar, Moskova, Yalta, Melihovo, Taganrog gibi birçok şehirde yaşamıştır fakat hastalığının ilerlemesiyle birlikte eşini de alarak Almanya'ya gider ve 1904 yılında 44 yaşında eşinin yanında hayata gözlerini yumar.

1.2. ANTON ÇEHOV'UN ESERLERİ

Çehov dünya edebiyatına 200'den fazla hikaye ve oyun bırakan bir yazardır. *Çehov çağdaşı olan Tolstoy, Dostoyevski gibi birçok Rus yazarın yazdığı hacimli, uzun kitaplardan farklı olarak kısa bir yazın türü olan öyküye yönelerek Rus edebiyatında yenilikçi bir tutum sergilemiştir*⁶. Eserlerinde gerçekçilik akımını takip etmiştir, her kesimden insanı eserlerinde yansıtmıştır. Günlük hayattaki bir kesiti eserlerinde ele almıştır ve süsten uzak basit bir dille hikayelerini yazmıştır. Her obje ve ya her kişi onun hikaye yazmasına neden olabilmıştır. Üretken ve özgün bir yazar olan Çehov onu eleştirenler olmasına rağmen geniş bir hayran kitlesine sahip olmuş ve kendinden sonra gelecek yazarlara da öncülük etmiştir. Öyküleri ile başarılar kazansa da asıl başarıları

⁶ Hadi BAK, Şeymanur PALA. *Çehov'un 'Bozkır' Eseri ve Eserdeki Zarf-Fiillerin Semantik ve Dil Bilgisel Yapıları*

oyunları ile olmuş ve sadece Rusya’da değil; dünyada da tanınmasına neden olmuştur. Tiyatroya çocukluk yıllarından itibaren başlayan ilgisi yetişkinlik döneminde kendini tekrar göstermiş ve en tanınan oyunlarını da yaşamının son yıllarında kaleme almıştır. Bu oyunları arasında en tanınanları *Üç Kız Kardeş*, *Vanya Dayı*, *Martı ve Vişne Bahçesidir*. Hem öykülerinde kendine has tarzı, konu seçimi hem de oyunlarındaki başarıları kendinden sonra gelen yazarları da etkilemiş ve Tolstoy’un da övgüsünü kazanmıştır. Çehov’un bütün eserleri Türkçeye çevrilmemiştir. Bu bölümde kronolojik olarak Çehov’un Türkçeye çevrilmiş başlıca eserleri yer almaktadır.

ÖYKÜLERİ

- *Bozkır(1960)- Стень*
- *Bir Memurun Ölümü(1990)- Смерть чиновника*
- *Korkulu Geceler(1995)- Страшная ночь*
- *Seçme Öyküler(1997)*
- *Kara Keşiş(1999)- Черный монах*
- *Toplu Eserler(2000)*
- *Bütün oyunları(2000)*
- *Marangozun Köpeği Kaştanka(2001)- Капитанка*
- *Bir Taşralının Öyküsü(2002)-История одного торгового предприятия*
- *Bütün Oyunları(2.cilt,2002)*
- *Bütün Öyküleri(8 cilt,2002)*
- *Asma Katlı Ev(2003)- Дом с мезонином*
- *Hikayeler(2005)*
- *Belalı Misafir(2008)- Беспокойный гость*
- *Altı Numaralı Koğuş(1892)- Палата № 6*
- *Köylüler(1898)- Мужики*
- *Cansıkıcı Öyküler(1899)- Скучная история*
- *Düello(1891)- Дуэль*
- *Edebiyat Öğretmeni(1894)- Учитель словесности*
- *Talebe(1894)- Студент*
- *Roşild’in Kemani(1894)- Скрипка Ротшильда*
- *Üç Yıl(1895)- Три года*

- *Hayatım(1896)- Моя жизнь*
- *Maymun İştahlı(1897)- Моя «Она»*
- *Frenk Üzüümü(1898)- Крыжовник*
- *Aşk Üstüne(1898)- О любви*
- *Pratik Bir Olay(1898)- Случай из Практики*
- *Duseçka(1898)- Душечка*
- *Nöbet(1899)- Припадок*
- *Köpeğiyle Dolaşan Kadın(1899)- Дама с Собачкой*
- *Kadın Öyküleri- Дамы*
- *Alacakaranlıkta- В Сумерках*

OYUNLARI

- *İvanov (1967)- Иванов*
- *Martı(2001)- Чайка*
- *Vanya Dayı(2001)- Дядя Ваня*
- *Vişne Bahçesi(2001)- Вишневый сад*
- *Üç Kız Kardeş(2001) - Три сестры*
- *Teklif(2001)- Предложение*
- *Jübile(2001)- Юбилей*
- *Düğün(2001)- Свадьба*

Çehov oyunlarını kendi tabiri ile ‘**Vodvil**’ yani bir perdelik ve dört perdelik oyunlar şeklinde yazmıştır. Hikayelerinde sergilediği özgün, sade, anlaşılır yazım tarzını oyunlarında da devam ettirmiştir. **İvanov**, **Vanya Dayı**, **Martı**, **Üç Kız Kardeş**, **Vişne Bahçesi** dört perde şeklinde yazılmıştır. **Bir Evlenme Teklifi**, **Jübile**, **Düğün** tek perdelik oyunlardır. Çehov’un en çok bilinen piyeslerinden **Martı** ve **Vişne Bahçesi** komedi türünde; **Üç Kız Kardeş** ve **İvanov** dram türündedir ve **Vanya Dayı**da ise yazar köy hayatından sahneler sunmaktadır.

İvanov, Anton Pavloviç Çehov’un 1887 yılında yazdığı ilk oyunudur. Eser Moskova Sanat Tiyatrosunda sahnelendi ve yazara başarı ve gelir sağladı. Dört perde şeklinde yazılmıştır. Eserde birçok şey başarmak isteyen fakat hayat koşulları çerçevesinde buna imkan elde edemeyen ve kaderine boyun eğen, hayal kırıklıkları yaşamış olan, bunalım yaşayan Rus aydınını ele almıştır. Ana karakterler,

Nikolay Alekseyeviç İvanov

Anna Petrovna

Matyev Semyonoviç Şabyelski

Pavel Kirilliç Lebedev

Zinaida Savişna

Yevgeniy Konstatinoviç Livov

Marfa Yegorovna Babakina

Mihail Mihayloviç Borkin

Saşa⁷

Öncelikle Petersburg’da Aleksandrinski tiyatrosunda sahnelenip başarısızlığa uğrayan ve iki yıl sonra da Moskova Sanat Tiyatrosunda büyük başarı kazanan **Martı** eserinde Çehov, ana eksen olarak aşkı seçmiştir. Eserde dört ana karakter arasında yaşanan romantik ve sanatsal çatışmalar ana konudur.

Ana karakterler;

Nina

İrina

Arkadina

Konstantin Treplev’dir.⁸

Eserde karakterler sahnelenecek olan tiyatro oyununu izlemek için bir araya gelirler. Yazar, yönetmen ve oyuncularından oluşan bu insanların hepsi farklı bir yaşama ve sanat anlayışına sahiptir. Çehov bu kişileri bir araya getirerek karşıt görüşlere eserinde yer vermiştir.

Çehov’un Moskova Sanat Tiyatrosunda sergilenerek büyük başarı kazanan diğer bir eseri olan **Vanya Dayı** ise 1904 yılında eski bir çiftlik evinde geçmektedir. Karakterler toplum içinde konumunu kaybetmiş olan aydınlar ve köylülerdir. Bu farklı yaşama sahip olan kişiler bu çiftlik evinde bir araya gelirler ve kaybettikleri yaşamları

⁷ Anton Çehov, *İvanov*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1967, 5

⁸ Anton Çehov, *Martı*, Cumhuriyet Yayınları, 1998

için mutsuzluk duyarlar ve bu durumdan kurtulma yolları ararlar. Profesör ve Yelena yaptıkları hatalı tercihi bu mekândan ayrılmakla telafi edecekler ama yaşamları bu hayatta heba olan ve bu düzene alışan Vanya Dayı, Sonya ve diğerleri çiftlikte kalacaklardır. Gerçekçi bir şekilde yazılan eserde karakterler suçlu ve ya suçsuz; olumlu ve ya olumsuz diye ayrılmazlar. Olay verilir ve izleyici çıkarması gereken sonucu kendi çıkarır. Eserdeki karakterler,

Vanya Dayı

Doktor Astrov

Yelena

Sonya

Profesör Serebrykov.⁹

Vişne Bahçesi adlı oyunu da Moskova Sanat Tiyatrosunda sahnelenmiştir. Oyun, büyük ölçüde Çarlık Rusya'sını sosyal yapısına , değişen sosyo – ekonomik hayatına, yükselmekte olan burjuva hayatı ile birlikte yok olmaya başlayan aristokrat kesime yaptığı göndermeler ve sembolik göstergelerle gönderdiği imalar ile dikkat çekmiştir. Soylu bir ailenin hiçbir şey yapmadan yaşaması sonucu ekonomik gücünü yitirmesi ve ellerindeki toprakları kaybetmesi konu edilir. Oyunun merkezinde yer alan Vişne Bahçesi, çöken feodal hayatı ve burjuvaların yükselmesini simgelemektedir. Eser dört perde olarak kaleme alınmıştır. Karakterler,

Lübov Ranevskaya

Anya, Varya

Leonid Gayev

Yermolay Lopahin

Piyotr Trofimov

Simyonov Pişçik.¹⁰

Üç Kız Kardeş oyunu ise, gelecek umudu, anlam arayışı ve iç sıkıntısı konuları ekseninde yazılmıştır. Oyun değişen toplumsal koşullara ayak uyduramayan bir aileyi

⁹ Anton Çehov, Vanya Dayı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996.

¹⁰Anton Çehov, *Vişne Bahçesi-Martı*, Cumhuriyet Yayınları, 1998

ele almaktadır. Bu aile bulunduğu durumdan ruhsal olarak çok etkilenir ve mutluluğun eskilerde kaldığına inanarak yaşar. Fakat gelecek umudu da her zaman bakidir.

Karakterler,

Aile;

Olga

Maşa

İrina

Andrey Sergeyeviç Prozorov

Natalya İvanovna

Askerler;

Aleksandr İgnatyeviç Verşinin

Baron Nikolay Lvoviç Tuzenbah

Vasili Vasiliç Solyoniy

İvan Romaniç Çebutikin

Aleksey Petroviç Fedotik

Vladimir Karloviç Rode¹¹

Bir Evlenme Teklifi, oyun İvan Vasilyeviç Lomof'un Stepan Stepanoviç Çubukof'un oturma odasına girişiyle başlar. Çehov'un bütün eserlerinde olduğu gibi konu da mekan da günlük hayattan alınmıştır. Komedi türündeki eser, aile ilişkileri, evlilik, aşk gibi temalara sahiptir. Karakterler,

İvan Vasilyeviç Lomof

Natalya Stepanovna

Stepan Stepanoviç Çubukov.¹²

Çehov eserlerini karmaşıklıştırmadan yazmaya önem vermiştir. Eserlerinde kişi sayısı çok fazla yoktur ve kısa ve öz bir şekilde durumu anlatmaya çalışmıştır.

¹¹Anton Pavloviç ÇEHOV, Üç Kız Kardeş, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1970

¹² Anton Pavloviç Çehov, *Bir Evlenme Teklifi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1966, 15

1.3. ANTON ÇEHOV'UN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Anton Çehov, Rus edebiyatında gerçekçilik akımıyla yazdığı oyun ve hikayeleriyle öncü rol oynamıştır. 1880 yılında edebiyat hayatına adım attığında yazdığı eserlerde mizahi bir üslup kullanmıştır. Yazar kendisi de mizah olarak çok gelişmiş bir kişiliğe sahipti ve çevresinde de bu yönüyle tanınıyordu, şakaları ile bütün ailesi ve dostlarını eğlendirirdi. Yayıncısının da özellikle mizah tarzını kullanmasını istemesi ile bu dönemde hep mizaha yönelmiştir. Bu üslupla bazı adetleri eleştirmiştir, fakat yargılamadan sadece ortaya koymuş, eserlerinde onlara fikir belirtmeden yer vererek kararı okuyucuya bırakmıştır.

Çehov'un bütün eserlerinde hayatı boyunca gözlemlediği insanların etkisi görülür. Kendi hayatında yaşadığı olaylara da eserlerinde yer vermektedir. Bir gün ailesi ile yaz tatiline giderler, tatillerini geçirdikleri evin sahibi aile zengin bir ailedir ve hiçbir şeyi umursamadan savurgan bir şekilde paralarını harcamaktadırlar. Uşakların hizmetlerinde olduğu, sürekli davetler veren ve sürekli para harcayan bu aileyi yazar daha sonra bir ailenin çöküşünü anlattığı *'Vişne Bahçesi'* eserinde yad edecektir.¹³ Sürekli maddi sıkıntılar çeken edebiyat hayatına da maddi kaygılardan dolayı atılan yazar, yaşamı boyunca çok sayıda ev değiştirmiştir. Ev değiştirmesi Çehov'un çeşitli yerlerde yaşayan çeşitli insan tiplerini gözlemlemesini sağlamıştır. Moskova, Yalta gibi şehirlerde ve köylerde yaşamış olan yazar köy yaşamını anlatan eseri *'Dedikoducu Kadınlar'*ı köyde yaşadığı günlerde yazmıştır. Bu dönemde ayrıca *'Düello'* isminde uzun öykü de yazmıştır.

Kentte geçen hikayede yazar iki insan tipini ele almış ve onların birbirlerinin tersi olması sonucu birbirinden nefret etmelerini ve düello yapmalarını anlatır. Düelloda taraflar birbirine ateş eder ama ikisi de isabet ettiremez ve ölüme bu kadar yaklaşımları karakterlerinde değişime neden olur. Eserdeki zayıf ve ikiyüzlü olan Layevski kişisi ile Çehov boş, tek derdi kendini düşünmek olan aydın kesimi eleştirir. Çehov, eserlerinde sokakta, hastanede, mahkemede, limanlarda yani insanların günlük olarak vakitlerini geçirdiği her yerde olan sahneleri ele alıyordu. İnsanların günlük yaşantılarını kalemine aktarıyordu. Çehov günlük yaşamı eserlerine yansıtırken çok sayıda eser vermesine rağmen kendini tekrar etmemiştir. Kendine özgü bir üslupla eserlerini yazmış, sevdiği

¹³Henri Troyat, 75

yazarların dahi izinden gitmemiş başkalarını ve ya kendini taklit etmemiştir. Özgün eserler vermiştir ve yayıncısının da bütün eserlerinin birbirinden bağımsız özgün bir şekilde ortaya çıkması dikkatini ve beğenisini kazanmıştır. Çehov, Lev Nikolayeviç Tolstoy'un 'Anna Karenina' romanından, İvan Sergeyeviç Turgenyev'in 'Babalar ve Oğullar' romanından çok etkilenmiş ve 'Babalar ve Oğullar'ı deha ürünü olarak görmüştür.

Günlük yaşamında kendi yaşadığı ve ya gözlemlediği olaylar hikayelerinde yer alıyordu ve ya herhangi bir nesne onun hikayesine konu olabiliyordu, üretkenliği sayesinde yazmakta hiçbir sıkıntı yaşamıyor ve dergilere sürekli hikayeler yazıyordu. Yazdığı hikayeler arasında 'Albion'un Kızı', 'Bir Memurun Ölümü', 'Şişman ve Zayıf', 'Süsleme', 'Cerrahlık', 'Bukalemun', 'Asil Olarak Atanma Sınavı', 'Uygun Önlemler' eserleri yer almaktadır. Doktorluk ve yazarlık kimliğini birlikte devam ettiren yazar, doktorluk yaptığı zaman edindiği izlenimler ve ya gördüğü olaylardan da ilham alıyordu. Bir gün açık alanda ölen birinin cesedinin otopsisine katılmış ve otopsiyi yol kenarında bir ağacın altında yapmışlardı. Bu olay onun 'Ceset' adlı öyküsüne esin kaynağı olmuştur.¹⁴

Sahalin adasına yaptığı zorlu yolculuk sonunda dergilere hikaye yazmanın yanı sıra Sahalin adasında gördüğü mahkum hayatlarını, orada yaşayan kadınların yaşamlarını, çocukların yaşamları hakkında edindiği notları inceleyerek 'Sahalin Adası' isimli eserini yazmıştır. Çehov bu eseri yazdığı zaman Rusya'da büyük bir üne kavuşmuştu hikayelerinin yayınlandığı dergileri almak için insanlar sıraya giriyordu. Sadece Rusya'da değil yazar yavaş yavaş diğer ülkelerde de tanınmaya başlamıştı. Eserleri diğer dillere de çevriliyordu. Fransızca'ya, İngilizce'ye, Almanca'ya çevrilen eserleri vardı. 'Sahalin Adası' eseri Çehov'u amacına ulaştırmıştı. Mahkumların pek insani olmayan durumlarını, kadın ve çocukların yaşam zorluklarını anlattığı eseri ile hükümetin dikkatini çekmişti. Hükümet Sahalin Adasına soruşturma komisyonu göndermiş ve bunun sonucunda mahkumların hayat şartları hakkında düzeltmelere gidilmesi yönünde emirler verilmiştir.¹⁵ Her zaman insanlara karşı sevgi ve merhamet duyan Çehov adada yaşayan çocuklar için kitap toplanıp gönderilmesine vesile olmuştur. İnsanların yaşamlarını gözlemlediği yolculuğun dönüşünde de yaşadığı

¹⁴Henri Troyat, 68

¹⁵ Henri Troyat, 191

olaylardan ilham almıştır. Geri dönüş yolunda deniz yolculuğu sırasında fırtınaya yakalanırlar ve fırtınada ölümle burun buruna kalırlar. Bu arada iki kişi ölür ve fırtına dindikten sonra iki kişiyi denize atarlar. Bu olaydan Çehov çok etkilenir ve ‘Gussev’ adlı öyküsünü daha sonra kaleme alır. Hikayede de denizde ölen bir kişinin gemiden atılmasını ve köpekbalığının da onu takip etmesini anlatır.¹⁶

Halk arasında çok okunan bir kitap olmayan ‘Sahalin Adası’ na karşı bir yıl öncesinde yazılan ‘Altıncı Koğuş’ büyük ilgi toplamıştır. Okuyucular bu yapıtı Rusya'nın öyküsü gibi görürlerdir.¹⁷Eserde alkol batağında olan akıl hastanesi müdürü, bir süre sonra davranışlarındaki bozukluk fark edilince akıl hastanesindeki altı numaralı koğuşa kapatılır. Burada hayatında gördüğü rezil yaşamı susarak kabullenmesinin yanlış olduğunun farkına vararak ölür. Eserde gerçeklikler ve tuhaflıkların bir arada olması çeşitli eleştirilere neden olmuş ve halk ne düşünmesi gerektiğini, yazarın ne anlatmak istediğini sorgulamıştır. Eserin Tolstoy öğretilerine karşı yazıldığı, rejime karşı yazıldığı ve ya Rus aydınlarıyla ilgili olduğu gibi birçok söylenti ortaya atıldı. Fakat Çehov duruşunu bozmamış ve eserin neyi anlattığını açıklamayarak yazarın görevinin olayları aktarmak olduğunu yinelemiştir.

Derin bir gözlem gücüyle gerçeğe iç içe yazdığı hikaye ve oyunları objektif bir şekilde oluşturmuştur. Hiçbir toplumsal ve ya politik kaygı taşımamış ve eserlerine de yansıtmamıştır. Bunu şu şekilde dile getirir: ‘ *Benim hiçbir zaman kesin politik, dinsel ve filozof tutumum olmadı. Her ay değiştiriyorum onun içinkişilerimin nasıl sevdiklerini, evlenip çocuk yaptıklarını, nasıl öldüklerini ve nasıl konuştuklarını dile getirmekle yetiniyorum.*’¹⁸

Hayatının hiçbir döneminde siyasetle ilgilenmemiştir. Üniversitede devrimci arkadaşları olmasına rağmen onların düşüncelerine ve ya eylemlerine hep uzak kalmıştır. Yazarlar için hiçbir zaman yargıç olmamalıdır, yansız bir tutumla olayları aktarmalı ve kimseyi eleştirmeden ve olayı olduğu gibi anlatmaları gerektiğini ifade etmiştir. Yazarın düşüncelerini saklaması gerektiğini, yazarın tek amacının bir olayı başka insanlara aktarmak olduğunu savunmuştur her zaman. Çehov, edebiyatta yönlendirmeye ve yazarın toplumsal sorunları ele almak, mesaj vermek gibi

¹⁶Henri Troyat, 148

¹⁷ Jean Bonamour, Rus Edebiyatı, Dost Yayınevi, Ankara, 2006, 81

¹⁸Henri Troyat, 115

zorunlulukları olmadığını düşünerek kendi yolunda yürümüş ve beğendiği yazarların dahi izlediği yolları izlemeyerek kendine özgün yapıtlar kazandırmıştır edebiyata. Rusya'nın çalkantılı dönemlerinde yaşamış olan yazar, Çar değişiklikleri ve toplumun devrime hazırlık aşamalarını görmüştür. Bu durumda dahi duruşunu bozmamış ve daha iyi bir Rusya için; devrime yardımdan ziyade okullar yaptırarak, köylüleri çoğunlukla ücretsiz tedavi ederek, kitaplıklar kurdurarak, halkın yaşamını iyileştirerek katkı sağlamaya çalışmıştır ve çevresini bunun için teşvik etmiştir. Her zaman herkesin kendine düşen görevi yerine getirmesinin, toplum yararına çalışmasının önemini anlatmıştır.

Çehov, edebiyatla ilgilenip yazılar yazarken hiçbir zaman doktorluğu bırakmamıştır. O doktorluğu karısı; edebiyatı metresi olarak nitelendirmiştir.¹⁹ Amacı, güldürmek ve hayal kurdurtmaktan ibaretti. Kötü bir karakteri ele alırken de örneğin bir at hırsızı onu kötülemekten uzak kalmış ve yazarın görevinin bu olmadığını savunmuştur. İnsanların zaten at hırsızlığının kötü bir şey olduğunu bildiğini bunu onun tekrar dile getirmesine gerek olmadığını ve edebiyatta böyle bir tutum olmaması gerektiğini savunmuştur.

Her kesimden insanın yer aldığı eserlerinde kaba köylüleri, üniversite öğrencilerini, köy soylularını, doktorları, yoksul memurları bir arada görmek mümkündür. Çehov eserlerini öyle kaleme alıyordu ki doğabetimlemelerinde en küçük ayrıntıya varana kadar inceliyor ve insanların tasviri gözlerinde canlandırmasını istiyordu. Sade, açık bir dille herkese hitap ediyordu. Hikayelerinde belli bir son, düşünce ya da sonuç yoktur. Seslendiği, hedef aldığı belli bir kesim yoktu, isteyen herkes onu okuyup anlayabilir ve kendinden bir parça bulabilirdi. Öykülerinde insanı ele alır, insan psikolojisine yer verir ve konuları günlük hayattan seçer. Edebiyatla ilgilense de doktorluk mesleğini hiç bir zaman bırakmamıştır. Edebiyatı ve doktorluğu iç içe devam ettirmiştir. Doktor kimliğiyle hastaları tedavi ederken onları incelemiş halkla iç içe onların sıkıntılarını, yaşamlarını görerek günlerini geçirmiş ve burada edindiği izlenimleri eserlerine aktararak bu sıradan yaşamlardan ilham almıştır. Çehov eserlerinde hicvi ve mizahı aynı anda kullanmış ve bunların bir arada olmasının hayatın içinde yer aldığını okuyucuya göstermiştir. Örneğin; *'Üç Kız Kardeş'* eserinde Çehov, İrina'nın İtalyanca'yı unutmada yaşadığı paniği hem üzülmeye duygusunu hem alay

¹⁹Henri Troyat, 90

etme isteğini okuyucuda uyandıracak şekilde yazar. Eserlerini hem bir sosyolog hem bir psikolog olarak yazmış ve gözlemlerinden edindiklerini yalın bir dille kaleme almıştır. Fakat Çehov bir süre sonra mizah tekniğinden uzaklaşarak sosyal meseleler içeren eserler vermeye başlamıştır. Bu eserlerde dahi kişisel düşüncelerine yer vermemiş, bir yargıç rolü oynamamış sadece o dönemde Rusya'nın içinde bulunduğu bunalım dönemlerindeki halkın yaşayışını anlatmıştır. Fakat hiçbir zaman edebiyatı politikaya hizmet için kullanmamıştır ve eserlerinde insan ruhunu derin tahlillerle ve sade bir dille anlatmıştır. Çehov'un eserleri mesaj niteliği taşımamıştır hiçbir zaman, o insanı ve toplumu anlatmayı ilke edinmiştir sadece. Gerçek hayatta nasılsa eserlerinde de olaylar o şekilde olur ve abartıya, süslü cümlelere yer vermez. Olayı olduğu gibi anlatır. Böylece sözcüklerle oynamadan olayı olduğu gibi anlatarak da başarılı bir yazar olunabileceğini göstermiştir. Çehov doğallığı savunmuş ve her zaman her şeyin basit olması gerektiğini dile getirmiştir. Yazdığı bazı eserlerine karşın aldığı haksız, sert eleştirilere cevap vermemiştir. Birtakım eleştirmenler onu hiçbir amacı olmamakla suçlamış bazen eserlerinde Rus toplumunu kötülediğini söylemişler ve sert eleştirilerde bulunmuşlardır fakat Çehov eleştirilere cevap vermemiş ve yazar olarak görevini yerine getirdiğine inanmıştır.

Çehov'un eserleri incelenirken o dönemin sosyo-politik durumunu da göz önünde bulundurmak gereklidir. 1861 yılında serflik kaldırılmış ve Rusya'da hiç sakin olmayan bir dönem yaşanıyordur. Devrim isteyen kesimlerin propagandaları, serflik kaldırılmasına rağmen köleliğin devam etmesi, halk arasında huzursuzluk, Çarlık yönetiminin baskıcı siyaseti bir arada bulunuyordu. Daha sonra devrim yaşanacaktır ve halk da bütün bu toplumsal sorunlarla hayatına devam etmektedir. Çehov da bu insanları gözlemlemiş ve eserlerinde onları ele almıştır. Eserlerindeki karakterler belirsizlikler yaşamaktadır, kendilerinin nasıl biri olduğunu dahi bilmezler ve bunu sorgularlar. Eserlerde Örneğin İvanov'da Çehov'un Rus taşra yaşamına, insanların aşağılanmasına, özünü kaybeden ve bozulmuş Rus toplumuna yaptığı eleştirileri görürüz.²⁰Çehov İvanov karakterini kardeşleri Aleksandr ve Nikola'dan esinlenerek yazmış ve kendi özelliklerinden de bir şeyler katmıştır. Bu oyunun sahnelenmesi kararlaştırılmış ve Çehov sürekli oyuncularla irtibatta olmuş onlara bilgiler vermiştir. Bu sahnelenme olayı Çehov'u çok mutlu etse de oyuncuların kötü bir oyun sergilemesi

²⁰Ataol BEHRAMOĞLU, Büyük Oyunlar, IX-XIII

nedeniyle oyun başarı elde edememiş ve Çehov üzüntüye kapılmıştır. Çehov bu üzüntüsünü yaşarken ve İvanov üzerinde yeniden çalışırken hiç beklemediği bir haber alır, ‘*Alacakaranlık*’ öyküsü 7 Ekim 1888 tarihinde Petersburg Bilimler Akademisi tarafından Puşkin ödülünü almıştır.

Eserlerde yaşamın monotonluğu, Rus toplumunun eksikleri dile getirilir. Fakat her zaman umut vardır. Şimdi olmasa bile mutluluk yakın olmasa bile gelecekte olacaktır. Bu düşünce Çehov’un eserlerinde çok kez tekrarlanır. Geleceği insanın kendinin şekillendirdiğini dile getirir. ‘*Üç Kız Kardeş*’te Verşin şunları dile getirir: ‘*İki yüz, üç yüz, çok çok bin yıl sonra, yeni mutlu bir yaşam gelecek. Bizler bu yaşama katılamayacağız kuşkusuz. Fakat daha şimdiden onun için yaşamakta, çalışmakta, peki haydi, acı çekmekte, yaratmaktayız onu...Ve varlığımızın anlamı ve hatta mutluluğumuz sadece bundadır.*’²¹

Çehov eserlerinde toplumun bütün kesimlerinden insanlara yer verir; mutsuz, zengin, soylu kadınlar; taşradan insanlar; alay edilesi bürokratlar; eski ve yeni nesil çalışanlar... Çehov’un sıkça işlediği tema ise çalışkanlık, sabır ve özveridir. Çehov doğallığı her zaman savunmuş ve eserlerine de bunu yansıtmıştır. İnsanın ön planda tutulduğu bu eserlerde kesin yargılara ve sonuçlara yer yoktur, sonuç okuyucunun hayal gücüne bırakılmıştır. Eserlerinde giriş, gelişme ve sonuç yoktur. Olaya değil duruma ağırlık verilir yani durum hikayesi yazmıştır. Hayattan bir kesiti abartılı dilden uzak bir şekilde etkileyici olarak okuyucuya vermektir amaç. Durum Hikayesi günümüzde Çehov Tarzı Hikayecilik olarak da adlandırılmaktadır. Çünkü bu tarza Çehov öncülük etmiştir.

Durum Hikayesinin Özellikleri:

- Giriş, gelişme, sonuç düzeni yoktur.
- Olay yerine durum ögesi ön plandadır.
- Bir mesaj vermek yerine olayı aktarmayı amaçlar.
- Günlük hayattan herhangi bir kesiti ele alır.
- Sade, akıcı, eleştirel ve mizahi bir üslupla yazılır.
- Anlatıcı düşüncelerini aktarmaz, yargıya varmaktan kaçınır ve son okuyucunun hayal gücüne bırakılır.

²¹Ataol BEHRAMOĞLU, IX-XIII

- Toplumsal olaylardan ziyade insanı konu edinir.
- Belli bir kesime hitap etmez, eserlerinde her kesimden insan yer almaktadır.
- Eserlerde ironiye yer verir ve mizah ve ironiyi bir arada ele alarak okuyucuya sunar.
- Başlıklar, hikayenin özeti gibidir.

Çehov güçsüz, zayıf insanların varlığından; bu insanların büyük özveride bulunmasından ve azimleri sayesinde hayatta kalmasından mutluluk duyardı. Bu tip insanları severdi, ona göre böyle insanlar hayatta kalmalarıyla umut vaat ediyor ve örnek oluyorlardı. Yalta yaşamında birçok yazarla tanışan Çehov onlara öğütler vermiştir. Burada Tolstoy, Gorki, Bunin gibi yazarlarla tanışmıştır. Tolstoy'un eserlerinden etkilenmiş onları beğenmiş ve Gorki ile Bunin'i de etkilemiştir. Maksim Gorki Çehov'un kalemini çok beğenmiş ve ondan öğütler almıştır. Çehov, yaşamının sonuna kadar bu yazarlarla arkadaşlığına devam etmiştir.

Yaşamının son yıllarına geldiğinde Rus-Japon savaşı başlar ve bütün Rusya'da gündemde bu konu yer alır. İnsanlar Çehov'dan askeri olaylarla ilgili piyes yazmasını isteyince Çehov bunun için yirmi yıl geçmesi gerektiğini, yazarın ruhunun dingin olması gerektiğini ancak bu şekilde tarafsız bir şekilde piyes yazılabileceğini ifade eder.²²

1.3.1. Anton Çehov'un Oyunlarının Özellikleri

Çehov küçük yaştan itibaren tiyatroya ilgi duymuştur. Fakat edebiyat hayatına öykülerle adım atmış ve başarılar kazanmıştır. Daha sonra tiyatro yazmaya karar vererek bu alana yönelmiştir ve eserleri Petersburg'da sahnelenmiştir. Fakat bu sahnelenmeler başarı elde edememiş ve Çehov'un tiyatro yazmayı bırakmasına neden olmuştur. Çehov bir süre ara vermesine rağmen tiyatrodan kopamayacağını anlamış ve başarısızlığa uğrayan eserlerinin Moskova'da yeniden sahnelenmesi ile elde ettiği başarının da etkisiyle tekrar tiyatrolar yazmaya başlamıştır. Yaşamının son dönemlerinde yazdığı tiyatrolar, '*Vanya Dayı*', '*Martı*', '*Vişne Bahçesi*', '*Üç Kız Kardeş*' gibi, büyük başarılar elde etmiş ve günümüze kadar etkisi devam etmiştir. Hem

²²Henri Troyat, 376

Rus toplumunu hem dünya toplumlarını etkileyerek günümüzde hala Çehov'dan söz edilmesine olanak sağlamışlardır.

1.3.2. Çehov'un Oyunlarında Tip ve Tema Özellikleri

Çehov oyunlarında hikayelerinde olduğu gibi yaşadığı toplumu ele alır. 1880-1900 yıllarında yaşanan olaylardan ve toplumun psikolojisinden etkilenmiş ve kendi edindiği izlenimleri eserlerine aktarmıştır. Ele aldığı dönemler Rus yaşamının çalkantılı olduğu dönemlerdir. Rusya'da serfliğin kaldırılmasından sonra halkın değişime ayak uydurma çabaları, toplumsal sınıflar arasında farklılıkların büyümesi bu dönemde yaşanan gelişmeler arasındadır ve ilk Rus devrimine hazırlık aşamaları yaşanmaktadır.

Çehov oyunlarında toplumsal çöküşe dair eleştirilere yer vermektedir. Eserlerindeki tipleri Rus toplumundan seçer. Eserlerinde tekrar eden tipler, toplumsal çevrenin yok ettiği aydınlardır. *İvanov*'aki idealist genç Doktor Lvov, Orman Cini'nde doktor Hruşçov tipiyle yinelenir. Fakat aynı kişi *Vanya Dayı*'da; orta yaşlı, yorgun, bezgin Doktor Astrov olarak karşımıza çıkar. Vanya Dayının *İvanov*'u ise Voynitski'dir.²³ Çehov eleştirilerini objektif olarak yapmaktadır. Eleştirileri sadece belli bir kesimi hedef almaz; aydın kesimi de köylü kesimi de eleştirir, yanlışları dile getirir. Çehov oyunlarında hiciv ve mizahi öğelere aynı anda yer vermektedir. Hayatta hiciv ve mizahın bir arada yer aldığını savunmuş ve eserlerini de bu çerçevede yazmıştır. Eserlerinde ayrıca umut temasına çok yer vermektedir. Gelecek umudu vurgusunu eserlerinde yineler ve her şeyin insanın elinde olduğunu söyler. Geleceği şimdinin şekillendirdiğini, umutsuzluklar olsa da iyi bir geleceği görmeye yetişemese de eserlerinde kişilerin gelecek umudunu yansıtır ve gelecek nesillere iyi bir dünya bırakmak için çalışılmasını vurgular. 'Umut hep vardır' ilkesini temel alır. Kendileri görmese de geleceğe güzel bir hayat bırakacak olmak kişilerin mutluluklarına bir sebeptir. *Üç Kız Kardeşte* geçen diyaloglar bu temaları anlatmaktadır. Eserin sonunda hep Moskova'ya gitmek isteyen üç kız kardeşin bu umutları artık tükenmiştir ve bu hava içinde Olga, kardeşlerine şunları söyler: *'Zaman geçecek, biz de büsbütün uzaklaşmış olacağız. Unutacaklar bizi, yüzlerimizi, seslerimizi, kaç kişi olduğumuzu unutacaklar. Ama çektiğimiz acılar, bizden sonra yaşayacaklar için bir neşe yerine*

²³Ataol BEHRAMOĞLU, IX-XIII

*gececek... Yeryüzünde mutluluk, barış kurulacak. Şimdi yaşayanlarıyı sözlerle anacaklar...*²⁴Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir konu da Çehov'un çalışmak üzerine yaptığı vurgudur. Eserlerinde çalışmanın önemini anlatır ve daha iyi bir toplum için herkesin kendine düşeni yapması ve çalışması gerektiğini dile getirir. Çalışmak, özveri, sabır eserlerinin diğer başlıca temalarından biridir. Çevresinde her zaman iyiliği, sevecenliği ile tanınan Çehov bu havayı eserlerinde de göstermiş ve herkese iyiliği öğütlemiştir.

Çehov'un tüm oyunlarında yinelenen başlıca tipler; toplumsal çevrenin yok ettiği aydınlardır.²⁵Çehov'un oyunlarında yer alan diğer bir tip ise; aristokrat kökenli kadınlardır. Bu kadınlar eserlerde zayıf, bir erkeğe muhtaç, mutsuz, tembel, uyumsuz, kendi başına var olamayan tiplerdir. Bunun yanı sıra aristokratlığı kaybolan erkek tipler, eskiyi ve yeniye temsil eden iki kuşaktan da uşaklar, hizmetkarlar da oyunlar da yer alır. Çehov'un eleştirilerini eserlerindeki kişilerin ağzından duyarız fakat yazar kendini esere dahil etmeden kişileri aracılığı ile konuşur.

Çehov'un her zaman temel aldığı diğer bir öge ise basitliktir. Her zaman basitliği vurgulayarak eseri karmaşıklığa gerek olmadığını dile getirmiştir. Gerçek hayatta nasılsa edebiyatta da o şekilde olmalı der ve gerçek hayatta insanlar yemek yer, sohbet eder eserlerde de aynı şekilde olmalı ve gerçekten kopmamalıdır der. Gerçek hayatta insanların hayatında mutluluklar, üzüntüler, hayal kırıklıkları, gülünç şeyler ve sıkıntılar bir aradadır ve eserlerde de bu şekilde yansıtılır.

1.3.3. Çehov'un Oyunlarında Üslup Özellikleri

*Çehov'un tiyatrosu, içinde hareketin yer almadığı, ruhsal durumları tasvir eden "atmosfer" tiyatrosu olarak tanımlanmaktadır.*²⁶

Çehov eserlerinde edebiyatta yer verilmeyen günlük, sıradan ve önemsiz olarak görülen olaylara yer vermiştir. Özgünlüğü ve seçtiği olaylarla Tolstoy'un da beğenisini kazanarak edebiyat dünyasında adından söz ettirmiştir. Eserlerinde ayrıntılara, değersiz konulara yer vermiş ve günlük hayatta kimsenin silahlarla dolaşmadığını, herkesin başından entrikalar geçmediğini söyleyerek sıradan yaşamları anlatmıştır. Abartılı

²⁴Anton Pavloviç ÇEHOV, Üç Kız kardeş, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1970, 112

²⁵Ataol Behramoğlu, Rus Edebiyatı Yazıları, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2012, 137

²⁶Tüten ÖZKAYA, A.P. Çehov'un Oyunlarında Üslup Özellikleri

sahnelere ve ya kişilere yer vermez. Çehov'un eserlerinde olaylar değil iç dünyaya eğilim vardır ve psikolojik tahliller yer alır. Duygu ve düşüncelerin yeterince ifade edilmesi için olayların geçtiği yerde olan sesler sahneye taşınmıştır. Eserde kuş sesi varsa sahnede de kuş sesi kullanılmıştır. Çehov eserlerinin oyuncular tarafından anlaşılmasını istemiş ve aklındaki şekliyle oyunların sergilenmesini amaçlamıştır. Bu nedenle oyuncuların provalarına katılarak onlara düşüncelerini de aktarmıştır. Oyuncuların ses tonuyla dahi ilgilenmiştir. Çehov oyunlarında önemli şeylerden bahsedildiği zaman kişilerini önemsiz şeylerden de konuşturur. Sahnede lirik unsurların egemen olmasını istemez ve bu havayı dağıtmak için önemsiz olaylara ve sözlere yer verir.

Olaylar sadece belli bir konu etrafında toplanmaz bir den çok olay eserlerde aynı anda yer alır ve odaklanma yoktur. Eserlerde belli konular olmasına rağmen olay örgüsü vurgusu yapılmaz. Marti'da en önemli olaylar Treplev'in etrafından toplanmıştır. Oyunu hareket ettiren itici güç ayrı ayrı her kişide: Nina Zareçnaya'da, Trigorin'in yaşamında, Arkadina'da, sevdalı Maşa Şamraeva'da, Medvedenko'nun talihsiz yaşamında, Dorn'un yorgunluğunda ve Sorin'in acısında hissedilmektedir.²⁷ Oyun belli bir konu etrafında, belli bir kalıpta işlenmemiştir. Her kahraman ayrı ayrı ele alınarak iç dünyaları yansıtılmıştır. Çehov eserlerinde gerçek hayatı olduğu gibi anlatmak için farklı seslere yer vermiştir. Örneğin, *Vanya Dayı*'nın I. perdesinde Marina evin etrafında dolaşarak tavuklara "Tsıp, tsıp tsıp " diye seslenir. Bu sözlerin de oyundaki olaylarla ve kişilerle hiçbir ilişkisi yoktur. Marti'nın II. perdesinde Maşa konuşmanın tam ortasında ayağa kalkar, "yavaş, topallayan bir yürüyüşle", "ayağım uyuştı " der. Bu sözcüklerin de konuyla ve diğer kişilerle hiçbir ilişkisi yoktur.²⁸ Çehov bu şekilde okuyucuyu ve ya izleyiciyi olaya dahil eder. Eserlerde düşman kavramı ya da mücadele kavramı yoktur. Kişiler birbirinin mutluluğunu engellemeye çalışmaz. Kişiler, kaderlerinde olan acıyı çekerler, bir başkasının etkisiyle bununla karşılaşmadan. Karakterler güçsüzdür. Eserlerde kişilerin istek ve çabaları olaylarda etkili değildir, onlar belli bir durumda kendilerini bulurlar ve çıkış yolu ararlar. Eserlerde özlem, istek, gelecek umudu yer alır. *Üç kız kardeş*e mutsuzluk ve geleceğe, hayatın değişeceğine dair umut vardır. Kişiler daha iyi bir yaşam ümidiyle hayatlarına devam ederler.

²⁷ Tüten Özkaya, A.P. Çehov'un Oyunlarında Üslup Özellikleri

²⁸ Tüten Özkaya, A.P. Çehov'un Oyunlarında Üslup Özellikleri

Eserlerinde aşk ilişkilerini de yansıtmaktadır Çehov. Kişilerini genellikle belli bir güç durumda görmekteyiz ve kişiler bu güç durumdan kurtuluş çareleri aramaktadırlar. Belirsiz durumlar, kişileri zor duruma sokan duygusallıklar yer alır. Örneğin, **Martı**'da Treplev Nina'yı seviyor, Nina Treplev'i sevmiyor. Arkadina aktif olarak Trigorin'i seviyor, Trigorin Arkadina'nın sevgisine pasif olarak cevap veriyor ve Nina'ya aşık oluyor. Nina Trigorin'i sevmeye devam ediyor, Trigorin Nina'yı terk ediyor. Maşa Treplev'i seviyor, Treplev Maşa'yı sevmiyor. Polina Dorn'u seviyor, Dorn Polina'yı sevmiyor. Medvedenko Maşa'yı seviyor, Maşa Medvedenko'yu sevmiyor. Bu karmaşık duygu durumları kahramanları çaresiz durumda bırakmaktadır.

Sessizlik eserlerde yer almaktadır. Bu şekilde anlatılması zor bir olaya ve ya önemli bir konuya dikkat çeker yazar. Konuşmalar kısa, basit ve açık bir şekilde geçer. Süslü cümlelere yer verilmez. Çehov'un eserlerindeki kişilerin özelliklerini davranışlarından, konuşma tarzından, cümlelerinden anlamaktayız.

İKİNCİ BÖLÜM

RUS DİLİNDE SIFAT-FİİLLER (ПРИЧАСТИЯ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ)

Tez çalışmasının bu bölümü teorik çerçeveye ayrılmıştır. Bu bölümde Rus dilinin önemi vurgulanmış, dil bilgisi kurallarından bahsedilerek *‘причастие’*’nin (Türkçeye çevrilen adıyla sıfat-fiil/ortaç) Rus dilindeki konumu ve önemi üzerinde durulmuş, bu kelimenin tanımı, kullanım alanları, oluşumu, özellikleri ve ismin hallerine göre çekimlenmesi hakkında bilgiler verilmiş ve uygulamalı olarak gösterilmiştir. Bu konunun konuşmanın hangi bölümünde yer aldığına bakılmış ve bu konu hakkındaki tartışmalardan bahsedilerek Rus dilbilimcilerin söylevlerine yer verilmiştir. Köklü bir geçmişe sahip olan yüzyıllar öncesinde dahi kullanılan ve günümüzde milyonlarca insan tarafından konuşulan Rus dilinin geniş dil bilgisi kuralları içerisinde yer alan sıfat-fiil konusunun önemine vurgu yapılmıştır. Bu konuda dilbilimcilerin geçmişten günümüze kadar ilgilendikleri bir konu olması ve konunun belirsizliği üzerinde durularak özellikleri anlatılmıştır. Rus dili gramerinde özel bir yere ve farklı özelliklere sahip olan *причастие* konusunun kapsamı hakkında bilgiler yer almıştır.

Rus dili hakkında bilgi vermek Rusçanın öneminin anlaşılması bakımından önemlidir. Rus dili yüzyıllar öncesine kadar uzanan köklü bir yapıya sahiptir. Tarihte Rusya aktif bir rol oynamış farklı devletlerle ilişki içine girmiş ve hem diğer dilleri etkilemiş hem onlardan etkilenmiştir. Tarih boyunca çok sayıda insan tarafından kullanılmıştır. Sovyetler Birliği döneminde de bünyesindeki birçok ulusun iletişim dili olmuştur. Günümüzde de milyonlarca insan tarafından kullanılan bir dildir.

Dünyada en yaygın konuşulan İngilizce, Çince, Arapça gibi diller arasında yer alan Rusça, dünya dillerinden biridir ve Birleşmiş Milletler Örgütünün altı resmi dili arasındadır.

Rus dili, dünyanın en zengin dillerinden biridir. Dil bilgisi kuralları çok kapsamlı ve kelime dağarcığı geniş bir dildir. Rus dili sadece Rus halkının arasındaki iletişimi sağlamak için kullanılmamış; Sovyetler Birliği ülkeleri arasında da iletişimi sağlamak için bütün halklar tarafından kullanılmıştır. Rus dili sadece dil olarak değil; edebi alanda da Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Nikolay Vasilyeviç Gogol, Maksim Gorki, İvan Sergeyeviç Turgenyev, Lev Nikolayeviç Tolstoy, Anton

Pavloviç Çehov gibi pek çok yazar ve şairin varlığı ile de zengin bir edebiyat ve dil bilgisine sahiptir. Günümüz dünyasında da önemi gittikçe artan bir dil olan Rusça, dünyanın en önemli dilleri arasında yer almaktadır. Rusya'nın giderek artan ekonomik ve politik başarısı eşliğinde Rus dili de giderek önemi artan ve çok konuşulan diller arasında yer almıştır. Dünya dillerinden biri olan Rusça sahip olduğu köklü dil bilgisi ile her ögesinin incelenmesini gerektirmiştir. Rus dilbilimciler ise Rus dilini belli bölümlere ayırmış ve incelemelerini yapmıştır. Fakat Rus dilindeki farklı konumu sıfat-fiiller konusunda dilbilimcilerin farklı görüşler ileri sunmasına neden olmuştur. Burada sıfat-fiilleri inceleyen bazı Rus dilbilimcilerin bu konu hakkındaki görüşleri dile getirilmiştir.

*‘М.В. Ломоносов в «российской грамматик»е 1755 года выделил восемь частей речи-имя, местоимение, глагол, причастие, наречие, предлог, союз, междометие. Внутри именной системы М.В. Ломоносов выделил «собственно имя», прилагательное, числительное. Первым в русской лингвистике имя прилагательное как самостоятельную часть речи выделил А.Х. Востоков, один из русских основателей сравнительно-исторического языкознания, и он же включил в систему прилагательного причастие. В наше время дискуссии о составе частей речи не утихают. ’*²⁹

İlk Rus bilim adamı aynı zamanda ansiklopedist, sanatçı, şair, filolog olan ve çeşitli alanlarda çalışmalar yapmış olan Mihail Vasilyeviç LOMONOSOV(1711-1765) 1755 yılında ‘Rusça Gramer’ kitabında konuşmayı sekiz bölüme ayırmıştır. Bu bölümler; isim, zamir, fiil, sıfat-fiil, zarf, edat, bağlaç ve ünlemdir. Lomonosov’a göre bu ayırımda sıfatlar ve sayılar isimlerin içinde yer almaktaydı. Daha sonra 1781–1864 yılları arasında yaşamış olan ünlü Rus filolog ve çevirmen, karşılaştırmalı tarihsel dil bilimin Rus kurucularından biri olan Aleksandr Hristoforoviç VOSTOKOV, ilk olarak Rus dilbiliminde sıfatları konuşmanın bağımsız bir parçası olarak ayırmış ve sıfat-fiilleri de sıfat sistemine dâhil etmiştir. Günümüzde dahi konuşmanın bölümleri üzerinde tartışmalar devam etmektedir.

В. В. Виноградов называет причастие «гибридной частью речи» на основании того, что эта категория не является независимой частью речи, а

²⁹ Zamyatina İ.V., Priçastiye Kak Dbuprirodnaya Grammatičeskaya Forma, Vestnik № 3

*совмещает в себе семантические и синтаксические свойства более базовых частей речи – глагола и имени прилагательного.*³⁰

Rus dilbilimci *Vinogradov*, bu kategorinin konuşmanın bağımsız bir parçası olmadığını ancak cümlede daha temelinde olan öğelerinin - fiil ve sıfat - semantik ve söz dizimsel özelliklerini birleştirdiği temeline dayanarak sıfat-fiilleri "konuşmanın melez bir parçası" olarak adlandırıyor.

Пешковский "В русском языке оказывается внутри категории прилагательного – категория глагольного прилагательного, внутри категории наречия – категория глагольного наречия, а внутри них выделяются ещё более узкие категории причастия и деепричастия. Все эти категории мы называем отдельными частями речи."³¹

Peşkovskiye göre ise; Rus dilinde sıfat kategorisinin içinde sıfatların fiilleri kategorisi; zarf kategorisi içinde zarfların fiilleri kategorisi yer almaktadır. Bunların içindekiler ise daha da dar kategorilere bölünür; bunlar da sıfat-fiil ve zarf-fiildir. Bütün bu kategorileri konuşmanın ayrı bölümleri olarak adlandırıyoruz.

Sıfat-fiiller, Rus dili gramerinde 19. yüzyılın son elli yılında ve 20. yüzyılın başlarında da belirsiz bir konumdaydı. Sıfat-fiiller hem sıfat özelliklerine sahip olması hem fiil özelliklerine sahip olmasıyla ve özel bir yere sahip olmasıyla dilbilimciler arasında her zaman tartışma konusu olmuştur. Tarih boyunca Lomonosov, Vostokov, Vinogradov, Peşkovski gibi sıfat-fiilleri inceleyen Rus dilbilimciler özel konumundan dolayı sıfat-fiilleri; sıfat kategorisine, fiil kategorisine yerleştirmişler ve ya bağımsız bir sözcük türü olarak görmüşlerdir. Rus dili tarihine bakıldığında sıfat-fiillerin Rus dilinde kullanımları farklı tarihi dönemlerde çeşitli karakterler sergilemiştir. Fakat son yıllarda yapılan çalışmalarda sıfat-fiiller fiillerin devamı olarak nitelenmiş ve kendine özgü yapısıyla fiilin özelliklerini devam ettiren bir sözcük türü olarak kabul edilmiştir.

³⁰ Inna I. Kunavina, *Grammatičeskiy Status Pričastiya v Sovremennom Ruskom Yazıke*

³¹Peşkovskiy A.M., *Russkiy Sintaksis V NaučnomOsvoşeniy, Gosudarstvennoye Yčebno-Pedagogičeskoye İzdatelstvo Ministerstvo Prosveşeniya RSFSR*, 1956

‘‘В некоторых древних источниках их количество составляет до 40% всех глагольных форм.’’³²

Tarih içerisinde de önemli bir yere sahip olan ve yaygın olarak kullanılan sıfat-fiiller bazı eski kaynaklara göre bütün fiil formlarının %40’ını oluşturmuştur.

Sıfat-fiil nedir sorusunu sormadan önce bu konuşma bölümünün ilişki içerisinde olduğu sıfat ve fiillerin tanımını yapmak gerekmektedir.

*Fiil; iş, oluş, hareket, durum bildiren, kişi ve zaman kavramı veren sözcüklerdir.*³³

Fiiller yalın hal ve çekimli hal olmak üzere iki şekle sahiptirler. Rus dili gramerinde fiiller çok kapsamlı bir haldedir. Rus dilinde Türk dilinden farklı olarak fiiller çok çeşitlidir. Rusçada hareket fiilleri, önekli fiiller gibi çeşitli kategoriler yer almaktadır.

Sıfat ise Türk Dil Kurumunun tanımıyla: *Bir adı, nitelik, nicelik, yer, sıra vb. bakımından niteleyen, belirten kelime, ön ad.*³⁴ Sıfatlar da isimler, fiiller gibi bir dilin önemli öğeleri arasındadır. İsimleri niteler ve belirtirler. Türk dili ve Rus dilinde sıfatlar kapsamlı olarak yer almaktadır.

Dilbilimciler tarihi süreçte sıfat-fiiller konusu üzerinde farklı görüşler dile getirmişlerdir. Fakat sıfat-fiillerin kullanımının belli olması dilbilimcilerin sıfat-fiilin tanımı hakkında görüş birliğine varmasına neden olmuştur. Bazı Rus dilbilimcilerin sıfat-fiil hakkında yaptıkları tanımlar şunlardır:

‘‘Причастие в русском языке традиционно определяется как «нефинитная форма глагола (вербоид), обозначающая признак имени (лица, предмета), связанный с действием, и употребляемая атрибутивно»’’³⁵ Sıfat-fiil, Rus dilinde isimleri belirten (kişi ve ya nesne), bir harekete bağlı olan ve niteliksel olarak kullanılan fiilin bitmeyen formudur.

³²Vlahov Andriyan Viktoroviç, Priçastiya Buduşevo Vremeni V Russkom Yazıke(Vıpusknaya Kvalifikatsionnaya rabota bakalavra filologi), San-Petersburgskiy Gosudarstvenniy Universitet, San-Petersburg, 2010

³³ Nurcan Cip, *A’dan Z’ye Rus Dili Grameri*, Palme Yayıncılık, Ankara, 20008

³⁴<https://sozluk.tdk.gov.tr>

³⁵ Lingvistiçeskiy Entsiklopediçeskiy Slovar, 1990: 399, ст. «Priçastiye»

“Причастие — это атрибутивная форма глагола, в которой совмещаются значения двух частей речи: глагола и прилагательного, т.е. значения действия и собственно определительное.”³⁶ *Sıfat-fiil, konuşmanın iki bölümü olan fiil ve sıfatın birleştirildiği fiilin kendine özgü bir formudur.*

Sovyet dilbilimci Sergey İvanoviç Ojegov(1900-1964) «Толковый Словар» adlı sözlüğünde şu tanımları yapmaktadır:

“Причастие (знач. 1), -я, средний род В грамматике: форма глагола, обладающая наряду с категориями глагола (время, залог, вид) категориями прилагательного (род, падеж). Действительное п. Страдательное п. прилагательное причастный, -ая, -ое. П. Оборот” *Sıfat-fiil; fiil kategorisinin özelliklerini (zaman, çatı, bitmiş-bitmemişlik) almakla birlikte sıfat kategorisinin de özelliklerini bünyesinde barındıran(cins, çekim), nötr cinsten bir fiil formudur.*

“Причастие (знач. 2), -я, средний род 1. То же, что причащение. 2. Символизирующее кровь и тело Иисуса Христа вино в чаше с кусочками просвиры, принимаемые верующими во время церковного обряда причащения.”³⁷ *Kilise ayinleri sırasında inananlar tarafından dilimli ekmeklerle birlikte bir fincandan içilen ve İsa Mesih'in kanını ve vücudunu temsil eden şaraptır. Ojegov'un bu kelime üzerine bulunan iki tanımına bakıldığında bizim ilgileneceğimiz ilk tanım olmaktadır.*

1801-1872 yılları arasında yaşamış halkbilimci ve yazar olan Vladimir İvanoviç DAL'ın tanımıyla sıfat-fiil: “Часть речи, причастная к глаголу, в образе прилагательного.”³⁸ *Sıfat görüntüsünde olan, fiile katılan cümlelerin bir ögesidir.*

İlk Rus bilim adamı Mihail Vasilyeviç LOMONOSOV(1711-1765) ise şu tanımları yapmaktadır: “Сии глагольные имена служат к сокращению человеческого слова, заключая в себе имени и глагола силу.”³⁹ *İnsanların konuşmasını kısaltmaya yarayan, fiillerin özelliklerini barındıran fiil isimleridir.*

Diğer bir tanımla; Rusçada fiillerin çeşitli ekler alarak sıfatlara dönüşmesine sıfat-fiil (**причастие**) denir. Fiillerin niteliksel formları olan sıfat-fiiller ve zarf-fiiller kendilerine özel ekler alarak oluşurlar ve bu oluşumun sonucunda zarf-fiiller aynı

³⁶Russkaya Grammatika Tom I, Akademiya Nauk SSSR Institut Russkovo Yazıka, Moskva, 1980, 662

³⁷<https://ozhegov.textologia.ru>

³⁸<https://school-collection.iv-edu.ru>

³⁹<https://school-collection.iv-edu.ru>

kalırken sıfat-fiiller değişebilmektedir; zamana, ismin hallerine, ismin cinsine ve sayıya göre farklı sonekler almaktadır.

Sıfat-fiillerin Türkçedeki kullanımına fiilimsiler örnek olarak gösterilebilir. Rusçada da Türkçede olduğu gibi fiiller, birtakım ekler alarak isme, sıfata ve zarfa dönüşebilmektedir. Rusçadaki sıfat-fiiller fiillerin de sıfatların da bazı özelliklerini taşımaktadırlar. Sıfat-fiiller Rusçada Türkçeden farklı olarak fiilin geçişli olup olmaması, bitmiş ve ya bitmemiş olması ve geçmiş zamana ve ya şimdiki zamana ait olup olmamasına göre farklı ekler almakta, farklı anlamlara gelmektedir. Rusçada bu ayrım fiilin pasif ve ya aktif olmasına göre de değişiklikler içermektedir. Rusçada sıfat-fiiller incelenirken fiillerin, geçişli-geçişsiz, aktif-pasif, bitmiş-bitmemiş ve dönüşlü-dönüşlü olmayan şeklindeki ayrımlarına bakılır. Sıfat-fiiller hem sıfatların hem fiillerin birtakım özelliklerini sürdürmektedir.

2.1. SIFAT-FİİLLERİN ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Sıfat-Fiillerin Fiillere Benzeyen Özellikleri

- Sıfat-fiiller, fiiller gibi geçişli ve ya geçişsiz olabilirler. Rusçada bir fiilin geçişli olabilmesi için *что?* (Neyi?) sorusuna cevap vermesi gerekir ve sözcük –i halinde (*внимательный надеж*) kullanılmalıdır.

Читать Okumak fiili neyi sorusuna cevap vermektedir. Neyi okumak?

Читать книгу (Kitap okumak)

Они читают книгу (Onlar kitap okuyorlar)

Читающие книгу (Kitabı okuyanlar)

Bu örnekte okumak fiili sıfatlaşmış fakat geçişli olma özelliğini kaybetmemiştir.

Слушать Dinlemek fiili de okumak fiili gibi geçişli bir fiildir bu nedenle fiilden sonra gelen kelime –i haline göre çekimlenir.

Они слушают музыку (Müzik dinlemek)

Слушающие музыку (Müzik dinleyenler)

Bu örneklerde de okumak fiilinde olduğu gibi geçişli fiil sıfat-fiil halinde kullanılırken de geçişli olma özelliğini yitirmemiştir ve fiil mastar halde hangi hale göre çekimleniyorsa o halde çekimlenmeye devam etmektedir.

Знать Bilmek fiili geçişli bir fiildir ve –i halinde kullanılır.

Они знают эти стихи (Onlar bu şiirleri biliyorlar)

Знающие эти стихи (Bu şiirleri bilenler)

Üç örnekte de fiilin formu değişerek sıfat-fiil olmasına rağmen fiil geçişli özelliğini kaybetmemiştir.

Hareket fiilleri ise geçişsiz fiiller olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin yaya olarak gitmek olan **ходить** fiili neyi sorusuna cevap vermez ve geçişsiz bir fiildir. Bu fiilin sıfat-fiil hali *ходящий*'dir ve geçişsizdir. Bu fiil gibi diğer hareket fiilleri –i halinde kullanılmaz, geçişsiz özelliktedirler. **Идти, ехать, летать, бежать, ездить, пойти, прийти, приехать, уехать...** Yürüyerek gidip gelmek, arabayla gidip gelmek, uçakla gitmek, koşmak, uzaklaşmak gibi hareket fiillerinde de bu durum gerçekleşir.

- Sıfat-fiiller de fiiller gibi dönüşlü ve ya dönüşsüz olabilir. Rusçada bir fiilin dönüşlü olduğunu –ся eki göstermektedir. Dönüşlü bir fiilin sıfat-fiil halinde de bu ek kaldırılmaz ve kelimenin sonunda kullanılır.

Открывать - *Открываться*

Открывающий - *Открывающийся*

Решиться - *Решившийся*

Смеяться - *Смеющийся*

Учиться - *Учащийся*

Возвращаться - *Возвращающийся*

- Sıfat-fiiller dönüştükleri fiille kullanılan ismin hal çekimini devam ettirirler.

Говорить о чём?

Они говорят об уроке.

Говорящие об уроке.

Bu tarz cümlelerde sıfat-fiilin yerine *Который* bağlacı da kullanılabilir. **Который** bağlacı da sıfatların özelliklerini yansıtır.

Студенты, окончившие университет.

Какие студенты? Окончившие университет.

- Sıfat-fiiller de sıfatlar gibi cümlede tanım(**определение**) ögesidir.

Вещи, принадлежащие матери.

Какие вещи? Принадлежащие матери – Определение

- Ortaçlar, sıfatlar gibi niteledikleri isme hal, cins, sayı bakımından uyum sağlarlar. Sıfatlar gibi değişir ve sıfat son eklerini alırlar.

Люди, работающие в России.

İnsanlar ve çalışanlar kelimeleri hal, cins, sayı özellikleri bakımından birbiriyle aynıdır. Yalın halde ve çoğul olarak kullanılmışlardır.

Он, живущий в Турции.

Она, живущая в Турции.

Они, живущие в Турции.

Yaşamak fiili bu cümlelerde sıfat-fiile dönüştürülerek kişileri nitelemek için kullanılmıştır ve cins, sayı, hal bakımından niteledikleri ismin özelliklerini devam ettirirler.

2.1.3. Причастный оборот (Sıfat-Fiil Sözcük Grubu)

Sıfat-fiil sözcük grubu, sıfat-fiillerin bağlı olduğu sözcük grubunu ifade etmektedir.

Причастие + Зависимое Слово = Причастный оборот⁴¹

Sıfat-fiil + Bağlı Kelime = Sıfat-Fiil Sözcük Grubu

Друг, живущий в России работает на турецком заводе.

Какой друг? Живущий в России. – Sıfat-fiil sözcük grubu

⁴¹Demir Bahar, Aipova Svetlana, *Çağdaş Rus Dili-Morfoloji, 2.bölüm*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum, 2015

Девушка, читающая книгу учится в университете.

Какая девушка? Читающая книгу. - Sıfat-fiil sözcük grubu.

2.2. SIFAT-FİİLLERİN OLUŞUMU

Sıfat-fiiller oluşturulurken yeni oluşan sözcük sıfat özelliklerini alır. Bu nedenle sonunda aldığı sıfat eki(**окончание**)cins, hal, sayı özelliklerini belirttiği isimden almaktadır. Sıfat-fiiller sadece iki zamanda kullanılabilirler: Geçmiş zaman ve şimdiki zaman. Sıfat-fiillerin gelecek zamanları yoktur sadece iki zamanda kullanılabilirler. Sıfat-fiiller etken ve edilgen olarak iki yapıya sahiptir. Sıfat-fiillerin şimdiki zamanda kullanılması sadece bitmemiş fiillerle, bitmiş fiillerle şimdiki zamanda sıfat-fiiller kullanılmamaktadır. Pasif yapıdaki sıfat-fiiller ise sadece geçişli fiillerde kullanılır.

Причастия подразделяются на: 1) Действительные (действие исходит от предмета, названного существительным любящий отец); 2) Страдательные (действие направлено на предмет, названный определяемым существительным: любимый отец). Страдательные причастия могут быть полными или краткими: любимый - любим.⁴²

Sıfat-fiiller alt bölümlere ayrılmaktadır. Bunlar: 1) Aktif (Hareket isim olarak nitelenen öğeden meydana gelir. Seven baba) 2) Pasif (Hareket ismi niteleyen öğeye doğru yapılır. Sevilen baba)

Прочитанная мальчиком книга – книга, которую прочитал мальчик.

Построенный рабочими дом – дом, который построили рабочие.

Pasif sıfat-fiiller **творительный падеж**(-den hali) ile birlikte kullanılmaktadır.

Построенный (кем?) рабочими дом.

Рассказанная (кем?) бабушкой сказка.

Aktif sıfat-fiiller bütün dönüşlü fiiller ile yapılabilir. Aktif sıfat-fiiller sadece uzun formda kullanılırlar. Kısa formdaki sıfat-fiiller aktif yapıda olamazlar. Pasif sıfat-fiillerin hem kısa hem uzun halde kullanımları vardır.

⁴² Jerebilo Tatyana Vasilyevna, *Slovar Lingvističeskih Terminov*, Nazvan İzdatelstvo OOO 'Piligrim', 2005

Построенный дом – дом построен

Допитое молоко – молоко допито.

Aktif sıfat-fiillerde eylemden etkilenen eylemi yapandır. Pasif sıfat-fiillerde ise farklı iki öge vardır; eylemi yapan ve eylemden etkilenen. Geçişsiz fiiller hiçbir zaman pasif kategoride kullanılamaz.

Sıfat-fiiller dört şekilde oluşmaktadır.

2.2.1. Şimdiki Zaman Etken Sıfat-Fiiller

Şimdiki zamanda kullanılan etken sıfat-fiiller sadece bitmemiş fiillerden oluşmaktadır. Bu grupta kullanılan fiiller iki çeşit ek almaktadır ve ekler fiilin hangi tip çekime sahip olduğuna bakılarak getirilir.

Birinci tip çekime sahip olan fiiller, şimdiki zamanda 3. Çoğul şahsa göre çekimlenir ve *-ущ*-*-лющ*-eklerini alırlar. *-ущ*-eki sessiz harften sonra *-лющ*-eki ise sesli harften sonra gelir.

Радовать – Радуют – Радующий

Кончатъ – Кончают – Кончающий

Писать – Пишут – Пишущий

Читать – Читает – Читатель

Думать – Думают – Думающий

Решать – Решают – Решающий

Работать – Работают – Работающий

Развивать – Развивают – Развивающий

Занимать – Занимают – Занимающий

Интересоваться – Интересуются – Интересующийся

Имеется – Имеются – Имеющийся

Дождь, поливающий землю.

Burada sıfat-fiil yağmur kelimesini nitelemektedir. Yağmur kelimesi Rusçada eril cinsten olduğu için sıfat-fiil de eril cins eklerini almış ve ismin hal ve sayı özelliklerini de devam ettirerek yalın halde, tekil olarak kullanılmıştır.

Читающий мальчик Burada ise okuyan çocuk söz öbeği çocuğun kitabı şu anda okuduğunu belirtir. Okumak fiili geçişli, bitmemiş bir fiildir ve çocuk kelimesi eril cins olduğu için son ekleri eril cins sıfatlarına göre çekimlenmektedir.

İkinci tip çekime sahip fiillerde şimdiki zamanda 3. Çoğul şahsa göre çekimlenir. Daha sonra **-ащ-\\-ящ-** eklerini alırlar.

Лукавить – Лукавят – Лукавящий (Kurnazlık etmek)

Держать – Держат – Держащий (Tutmak)

Лежать – Лежат – Лежащий

Строить – Строят – Строящий

Учиться – Учатся – Учащийся

Принадлежать – Принадлежат – Принадлежающий

Знающий не говорит, говорящий не знает. (Lǎo Zǐ)

Alıntı yapılan bu cümlede ise iki tip çekimin aynı cümlede kullanımını görmekteyiz. **Знать** fiili **-ющ-**ekini alırken ikinci tip çekime sahip olan **говорить** fiili ise **-ящ-** ekini almıştır. Cümlemin Türkçe açılımı ise: ‘Bilen konuşmaz, konuşan bilmez.’

2.2.2. Geçmiş Zaman Etken Sıfat-Fiiller

Bu grupta yer alan sıfat-fiiller hem bitmiş hem bitmemiş fiillerden meydana gelebilmektedir. Geçmiş zamanda etken yapıda sıfat-fiil yapmak için fiil geçmiş zamana göre çekimlenir daha sonra geçmiş zaman eki atılır ve **-ви-**eklenir.

Подчеркивать (Vurgulamak)

Подчеркивал – Подчеркивавший

Читать – Читавший

<i>Лежать</i>	– <i>Лежавший</i>
<i>Прочитать</i>	– <i>Прочитавший</i>
<i>Решать</i>	– <i>Решавший</i>
<i>Убежать</i>	– <i>Убежавший</i>
<i>Говорить</i>	– <i>Говоривший</i>
<i>Стоять</i>	– <i>Стоявший</i>
<i>Думать</i>	– <i>Думавший</i>
<i>Строиться</i>	– <i>Строившийся</i>
<i>Открыть</i>	– <i>Открывший</i>
<i>Родиться</i>	– <i>Родившийся</i>
<i>Выполнить</i>	– <i>Выполнивший</i>
<i>Приехать</i>	– <i>Приехавший</i>

Bu örnekler çoğaltılabilir. Fakat Rusçada birçok konuda olduğu gibi bu konuda da istisnalar mevcuttur. Geçmiş zaman etken sıfat-fiil eki **–вш–** olmasına rağmen bu eki almayıp **–ш–** ekini alan fiiller de vardır. Bu fiiller düzensiz fiillerdir. Bu fiillerin kökü sessiz harfle biter. **Идти, нести, помочь, привести** gibi fiiller istisna grubundadır.

Идти fiili geçmiş zamanda *шёл* olarak çekimlenir.

Шёл – Шедший

Везти – Вёз – Вёзший

Нести – Нёсший

Привык – Привыкший

2.2.3. Şimdiki Zaman Pasif Sıfat-Fiiller

Bu gruptaki sıfat-fiiller şimdiki zaman etken sıfat-fiillerin oluşumlarıyla benzerlik gösterirler. Sıfat-fiillerin şimdiki zaman pasif halinde sadece bitmemiş (**Н.Сов**) ve geçişli fiiller kullanılmaktadır. Bu gruptaki sıfat fiiller de 1. Tip çekim ve 2. Tip çekim olarak ikiye ayrılırlar.

Birinci tip çekime sahip olan fiillerin, şimdiki zaman pasif yapıda kullanılması için yalın hallerindeki fiil soneki atılır ve **-ем-** eki alırlar.

Поправлять – Поправляемый (Düzeltmek)

Читать – Читаемый

Решать – Решаемый

Нести – Несомый

Исполнять – Исполняемый

Создавать – Создаваемый

Использовать – Используемый

Уважать – Уважаемый

İkinci tip çekime sahip olan fiiller, mastar takısı atılınca **-им-** eki alırlar.

Любить – Любимый

Строить – Строимый

Видеть – Видимый

Слышать – Слышимый

Делить – Делимый

Необходимо – Необходимый

Pasif şimdiki zaman çekimlerinde aktiften farklı olarak eril cinstе **-ый-** çoğul halde ise **-ые-** eki alırlar. Aktif şimdiki zaman sıfat-fiillerde ise eril eki **-ий-** çoğul eki **-ие-**dir.

Bu grupta bütün bitmemiş, geçişli fiiller yer almamaktadır. Nitekim **нить, бить, мыть, лить, ждать** gibi fiillerin şimdiki zaman pasif sıfat-fiil hali yoktur.⁴³

⁴³ Leyla Çiğdem Dalkılıç, *Rus Dilinin Grameri Biçim Bilgisi (Morfoloji)*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018

2.2.4. Geçmiş Zaman Pasif Sıfat-Fiiller

Bu grupta sadece bitmiş fiiller(**сов**) yer almaktadır. Bu gruptaki sıfat-fiillerin oluşumunda fiilin mastar hali önemlidir. Bu gruptaki sıfat-fiiller **-енн-**, **-нн-**, **-т-** eklerinden birini alırlar.

Bir fiilin mastar hali **-ить** ve ya **-еть** ile bitiyorsa **-енн-** ekini alırlar.

Получить – Полученный

Almak fiilinin mastar hali **-ить** ile bittiği için bu ek atılarak **-енн-** eki getirilir.

Построить – Построенный

Купить – Купленный

Увидеть – Увиденный

Кончить – Конченный

Изучить – Изученный

Выполнить – Выполненный

Fiil mastar hali **-ать** ve ya **-ять** ile biten fiiller ise **-нн-** ekini alırlar.

Продать – Проданный (Satmak – Satıcı)

Прочитать – Прочитанный

Придумать – Придуманный

Написать – Написанный

Расстрелять – Расстрелянный

Создать – Созданный

Напечатать – Напечатанный

-Т-Сон ekini alan fiiller ise;

Взять – Взятый

Открыть – Открытый

Начать – Начатый

Выпить – Выпитый

Спеть – Спелый

Забыть – Забытый

«Русский язык является одним из официальных языков Организации Объединённых Наций.»⁴⁴

Rusça, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün resmi dillerinden biridir.

2.3. SIFAT-FİİLLERİN İSMİN HALLERİNE GÖRE ÇEKİMLENMESİ

Sıfat-fiillerin sonekleri niteledikleri ve ya belirttikleri ismin cinsine, sayısına, haline uyum sağlar. Sıfat-fiiller bu özelliklerini sıfatlardan almaktadır bu nedenle isme uyum sağlarken sıfat-fiiller sıfatların uğradıkları değişime uğrar ve onların soneklerini alırlar.

Sıfat sonekleri *-ый\ -ий, -ая\ -яя, -ое\ -ее, -ие\ -иед*dir. Sıfat-fiiller de yalın halde bu ekleri alırlar, bu ekleri ismin cinsine göre alırlar. Eril cins bir isimse eril sıfat eki, dişi cins ise dişi cins sıfat eki, nötr ise nötr sıfat eki ve çoğul ise çoğul sıfat eklerini alırlar. Fakat bu ekler ismin haline göre farklı çekimlenirler. Bu çekim de sıfatların değişimleri gibi olmaktadır.

Sıfat-fiillerin cinslere ve ismin hallerine göre çekimini göstermek için birkaç kelime seçtik. Bu sıfat-fiillerin ismin cinsine ve haline göre çekimi tablolar halinde örneklendirilmiştir:

Читатъ fiilinin sıfatlaşan hali sıfatlar gibi eril, dişi, nötr ve çoğul cins olmasına göre ismin hallerinde çekimlenmiştir. Bu çekim ismin hallerine göre olmasına rağmen sıfat-fiiller sıfatlar gibi çekimlenirler ve bu yönleriyle sıfatlara benzerler.

Burada okumak fiilinin değişimini incelersek bu değişim okuyan sıfat-fiilinin nitelediği isme göre değiştiğini görürüz.

Örneğin; *Читающая девушка, красивая.*

Я люблю читающих людей.

⁴⁴Akakina, E.Ф, Науçный Stil Reçi, Voronejskiy Gosudarstvennyy Universitet, Voronej, 2011, 36

«Человек, делающий других счастливыми, не может сам быть несчастным.» *Diğer insanları mutlu eden kişi mutsuz olamaz.*

«Евгений Плющенко- выдающийся спортсмен.» *Yevgeni Pluşenko, önde gelen bir sporcudur.*

ЧИТАТЬ

	<i>М.Р</i>	<i>С.Р</i>	<i>Ж.Р</i>	<i>МНОЖ.Ч.</i>
<i>И.П</i>	<i>Читающий</i>	<i>Читающее</i>	<i>Читающая</i>	<i>Читающие</i>
<i>Р.П</i>	<i>Читающего</i>	<i>Читающего</i>	<i>Читающей</i>	<i>Читающих</i>
<i>Д.П</i>	<i>Читающему</i>	<i>Читающему</i>	<i>Читающей</i>	<i>Читающим</i>
<i>В.П</i>	<i>Читающий</i> <i>Читающего</i>	<i>Читающее</i>	<i>Читающую</i>	<i>Читающие</i> <i>Читающих</i>
<i>Т.П</i>	<i>Читающим</i>	<i>Читающим</i>	<i>Читающей</i>	<i>Читающими</i>
<i>П.П</i>	<i>О читающем</i>	<i>о читающем</i>	<i>о читающей</i>	<i>о читающих</i>

ДЕЛАТЬ

	<i>М.Р</i>	<i>С.Р</i>	<i>Ж.Р</i>	<i>МНОЖ.Ч</i>
<i>И.П</i>	<i>Делавший</i>	<i>Делавшее</i>	<i>Делавшая</i>	<i>Делавшие</i>
<i>Р.П</i>	<i>Делавшего</i>	<i>Делавшего</i>	<i>Делавшей</i>	<i>Делавших</i>
<i>Д.П</i>	<i>Делавшему</i>	<i>Делавшему</i>	<i>Делавшей</i>	<i>Делавшим</i>
<i>В.П</i>	<i>Делавший/Делавшего</i>	<i>Делавшее</i>	<i>Делавшую</i>	<i>Делавшие/Делавших</i>
<i>Т.П</i>	<i>Делавшим</i>	<i>Делавшим</i>	<i>Делавшей</i>	<i>Делавшими</i>
<i>П.П</i>	<i>О делавшем</i>	<i>О делавшем</i>	<i>О делавшей</i>	<i>О делавших</i>

ПОТЕРЯТЬ

	<i>М.Р</i>	<i>С.Р</i>	<i>Ж.Р</i>	<i>МНОЖ.Ч</i>
<i>И.П</i>	<i>Потерянный</i>	<i>Потерянное</i>	<i>Потерянная</i>	<i>Потерянные</i>
<i>Р.П</i>	<i>Потерянного</i>	<i>Потерянного</i>	<i>Потерянной</i>	<i>Потерянных</i>
<i>Д.П</i>	<i>Потерянному</i>	<i>Потерянному</i>	<i>Потерянной</i>	<i>Потерянным</i>
<i>В.П</i>	<i>Потерянный</i> <i>Потерянного</i>	<i>Потерянное</i>	<i>Потерянную</i>	<i>Потерянные</i> <i>Потерянных</i>
<i>Т.П</i>	<i>Потерянным</i>	<i>Потерянным</i>	<i>Потерянной</i> <i>Потерянную</i>	<i>Потерянными</i>
<i>П.П</i>	<i>О потерянном</i>	<i>О потерянном</i>	<i>О потерянной</i>	<i>О потерянных</i>

Örneklendirdiğimiz bu üç fiil *okumak, yapmak, kaybetmek* cümle içerisinde tablodaki kurallar çerçevesinde değişmektedir. Diğer sıfat-fiiller de bu sıfat-fiiller gibi değişmekte cümle içinde bu kurallara göre kullanılmaktadır. Sıfat-fiillerin ismin hallerine göre değişiminde pasiflik aktiflik, bitmişlik bitmemişlik durumları etkili olmamakta ve pasif ve ya aktif, bitmiş ve ya bitmemiş fiille yapılan sıfat-fiillerin bu durumuna bakılmaksızın hepsi bu şekilde çekimlenmektedir.

«Мармарис небольшой город, имеющий отдельные районы.»

*Marmaris, farklı bölgelerden oluşan, büyük olmayan bir şehirdir.*⁴⁵

2.4. KISA YAPIDA SIFAT-FİİLLER

Sıfat-fiillerin kısa halleri sadece pasif yapıda kullanılır, etken yapıda kullanılmazlar. Kısa yapıdaki sıfat-fiiller geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zamanın üçünde de kullanılabilirler. Kısa sıfat-fiillerin sadece cinse ve sayıya göre uyum zorunluluğu vardır; ismin hallerine göre değişiklik yaşamazlar. Kısa sıfat-fiiller cümlede yüklem görevi görürler.

Kısa yapıda bir sıfat-fiil uzun sıfat-fiil halinden sonekinin(*окончание*) atılmasından sonra kelimenin erirse aynen kalması, dişi olacaksa *-a*, nötr cins olacaksa *-o* ve çoğul olacaksa *-ы* eklerini almasıyla oluşur.

Сложенный – Сложен (-a\-o\-ы)

Сделанный – Сделан (-a\-o\-ы)

Читаемый – Читаем (-a\-o\-ы)

Зависимый – Зависим (-a\-o\-ы)

Отданный – Отдан (-a\-o\-ы)

Выполняемый – Выполняем (-a\-o\-ы)

Изучаемый – Изучаем (-a\-o\-ы)

Переведённые стихи (Çevrilen şiirler)

Переведены стихи (Çevrilen şiirler)

⁴⁵Margaryan, Susanna, *Rusça Dilbilgisi*, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2013, 380

Написанный доклад - Доклад написан

Прочитанная книга - Книга прочитана.

Закрытый магазин - Магазин закрыт

Открытое Окно - Окно открыто.

Sıfat-fiiller uzun haldeyken cümlede her zaman yüklem görevi görmez fakat kısa sıfat-fiiller cümlede yüklem görevindedir.

Город Эрзурум, был основан в 4-ом веке.

Erzurum şehri dördüncü yüzyılda kurulmuştur.

Kısa sıfat-fiillerden sonra birliktelik anlamı katan **творительный падеж** kullanılır.

Эрзурум был основан Византийцами.

Erzurum, Bizanslılar tarafından kurulmuştur.

Bu cümlede kısa sıfat-fiili içeren kurulmuştur ifadesi yüklem görevindedir.

Он живёт в Эрзуруме, основанный Византийцами.

O Bizanslılar tarafından kurulmuş bir şehir olan Erzurum'da yaşıyor.

Bu ifadede ise; yaşıyor fiili yüklem görevindedir ve sıfat-fiilin uzun hali yüklem görevi görmemektedir ve Erzurum kelimesini açıklamak için kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SIFAT-FİİLLERİN SEMANTİK ve DİL BİLGİSEL OLARAK GRUPLANDIRILMASI

3.1. ÇEHOV'UN ESERLERİNDE SIFAT-FİİLLER(ПРИЧАСТИЯ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЧЕХОВА)

Çalışmamızın son bölümünde Çehov'un dünya edebiyatında önemli bir yere sahip olmasını sağlayan *Martı, Vişne Bahçesi, Üç Kız Kardeş, Vanya Dayı* oyunlarında ve yazarın ilk uzun öyküsü *Bozkır* eserlerinde yer alan sıfat-fiilleri inceledik. Sıfat-fiiller öncelikle aktif ve pasif olarak ayrıldı, daha sonra taşıdıkları anlama göre semantik ve dil bilgisel sınıflandırmaları yapıldı. Bu sınıflandırma; sıfat-fiillerin özellikleri, anlamları, yapıları ve dil bilgisi kuralları ile niteledikleri ismin canlı ve ya cansız olması esas alınarak yapılmıştır.

Pasif olan sıfat-fiiller:

1.Nesnenin görüntüsü hakkında bilgi veren sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие признаки предмета): Bu grupta nesnelerin görüntüsünü anlatan sıfat-fiiller yer alır. Nesnenin özelliklerini anlatırlar ve sıfatlara sorulan sorulara cevap verirler. (какой? какая? какое? какие?)

Он надевался вычищенный костюм. (**Какой** костюм?- вычищенный костюм) O temizlenmiş kıyafetini giydi diye çevirebileceğimiz bu cümlede kıyafet eril cins olduğu için sıfat-fiil de eril cins eki almış ve sorusu **какой?** olmuştur.

Посуда - вымытая. (**Какая** посуда? –вымытая) Yıkamış bulaşık

Я получила письмо написанное матери. (**Какое** письмо?- написанное письмо) Annem tarafından yazılan mektubu aldım.

Он написал книги, рассказанные о политике. (**Какие** книги?- рассказанные о политике) O politikayı anlatan kitaplar yazdı.

2.Kişinin dış görünüşü hakkında bilgi veren sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие внешность человека): İnsanın ve ya varlığın gözle bakınca görülebilen, dışa yansıyan özelliklerini belirten sıfat-fiiller bu grupta yer alır. Saçların

taranmış olduğunu anlatmak için taranmış- *Причесан* sıfat-fiilinin kullanılması buna örnek olarak verilebilir.

“Черная собака с высунутым языком бежит от косарей навстречу к бричке, вероятно с намерением залаять.⁴⁶” Dili dışarı çıkmış siyah bir köpek, muhtemelen havlama niyetiyle çim biçme makinelerinden arabaya doğru koşuyor. Bu cümlede kullanılan **высунутым** sıfat-fiili canlı varlığa ait görsel özelliği belirtir ve pasif yapıdadır.

3.Kişinin fiziksel görüntüsü hakkında bilgi veren sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие физические состояние человека): Burada sadece insana ait özellikleri belirten ve “saç rengi”, “boy”, “kilo” gibi nesnel yargıları içeren sıfat-fiiller yer alır.

4.Psikolojik özellikler hakkında bilgi veren sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие психологические состояние Человека): İnsana ait psikolojik bütün duyguları ifade eden, “kaygı”, “üzüntü”, “sevgi”, “şaşırtma” anlamları veren sıfat-fiiller bu gruptadır. Şaşıran- Удивлённый, korkan- Испуганный, çok saygı duyulan- Многоуважаемый gibi örnekler verilebilir.

“От камыша они шли к другому берегу, тащили там бредень, потом с разочарованным видом, высоко поднимая колена, шли обратно к камышу.⁴⁷” Sazlıklardan öteki kıyıya yürüdüler, oraya ağı sürüklediler sonra hayal kırıklığına uğramış bir görüntüyle dizlerini yukarı kaldırarak sazlıklara geri döndüler. Bu cümlede hayal kırıklığına uğramış anlamına gelen **разочарованным** sıfat-fiili pasif yapıdadır ve psikolojik bir durum belirtir.

Aktif yapıda olan sıfat-fiiller:

1.Kişi ve ya kişilerin eylemini belirten sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие действие человека или несколько лиц): Kişinin yaptığı eylemleri belirten bütün sıfat-fiiller bu grupta yer alır. “Yaşayan”- Живший, Живущий “yazan”- Пишущий, “kaçan”- Бегавший gibi birçok örnek verilebilir.

⁴⁶ www.100bestbook.ru

⁴⁷ www.100bestbook.ru

“Мойсей Мойсеич, узнав приехавших, сначала замер от наплыва чувств, потом всплеснул руками и простонал.”⁴⁸ Gelenleri tanıyınca Moysey Moyseyiç, önce duygu akınından dondu kaldı sonra ellerini kaldırdı ve inledi. Gelenler anlamına gelen **приехавших** sıfat-fiili kişilerin eylemini anlatır ve aktif yapıdadır.

2.Kişinin dış görüntüsünü belirten sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие внешние признаки человека): İnsana ait dış özellikleri belirten aktif sıfat-fiiller bu grupta yer alır.

3.Kişinin psikolojik durumunu belirten sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие психологические состояние Человека): İnsanın psikolojik olarak yaşayabileceği aktif yapıdaki bütün sıfat-fiilleri içerir. “Ağlayan kız”-плачущая девушка, “seven insan”- Любивший человек gibi örnekler verilebilir.

“Егорушка, давно уже ненавидевший Дымова, почувствовал, как в воздухе вдруг стало невыносимо душно, как огонь от костра горячо жег лицо.”⁴⁹ Dymov'dan uzun zamandır nefret eden Yegoruşka, havanın aniden dayanılmaz derecede boğucu hale geldiğini, ateşin yüzünü yaktığını hissetti. Nefret eden olarak çevrilen **Ненавидевший** sıfat-fiili aktif, psikolojiye ait olması bakımından ise psikolojik durumu belirten sıfat-fiiller grubundadır.

4.Doğa durumlarını belirten sıfat-fiiller(Причастия, обозначающие состояние природы): Bu grupta insana ve canlılara ait olmayan fakat doğa olaylarını ifade etmek için kullanılan bütün aktif yapıdaki sıfat-fiiller yer alır. Doğada meydana gelen “patlayan volkanlar”- Лопнувшие вулканы, “ışıldayan yıldızlar”-блестевшие звезды bu gruptadır.

“Скоро показался и хутор Болтвы, а ветряк всё еще не уходил назад, не отставал, глядел на Егорушку своим лоснящимся крылом и махал.”⁵⁰ Kısa süre sonra Boltva'nın çiftliği görünüyordu, yel değirmeni ise hala gitmiyor, geride kalmıyor; parlayan kanadıyla Yegoruşka'ya bakıyor ve sallanıyordu. Parlayan sıfat-fiilinin kullanıldığı bu cümlede **лоснящимся** yel değirmenini anlatır ve doğaya ait olan bir özelliği gösterir.

⁴⁸ www.100bestbook.ru

⁴⁹ www.100bestbook.ru

⁵⁰ www.100bestbook.ru

Bu bölümde sıfat-fiillerin ilk formundan yola çıkarak semantik incelemeleri yapılmıştır. Sıfat-fiillerin sınıflandırmasında öncelikle tek tek eserlerde yer alan sıfat fiiller tablolar halinde gösterilmiştir. Çehov'un zengin kelime haznesi sayesinde eserlerinde konuşmanın bütün öğelerine sıkça yer vermesi ve farklı kelimeler kullanarak anlatımı zenginleştirmesi eserlerinde çeşitli sıfat-fiilleri de kullanmasına yol açmıştır. Çehov'un eserlerinde yer alan sıfat-fiiller aşağıda ayrı tablolar halinde gösterilmiştir:

3.1.1. Vanya Dayı (дядя вая)⁵¹

<i>Пищуший(Sayfa 11)</i>	<i>Невыносимый(Sayfa 16)</i>
<i>Попавший(Sayfa 20)</i>	<i>Проклатый(Sayfa 21)</i>
<i>Входящий(Sayfa 23)</i>	<i>Скрыт(Sayfa 27)</i>
<i>Истреблённый(Sayfa 36)</i>	<i>Удивлённый(Sayfa 38)</i>
<i>Многоуважаемый(Sayfa 39)</i>	<i>Куплен(Sayfa 42)</i>
<i>Растроен(Sayfa 43)</i>	<i>Вопиющий(Sayfa 49)</i>
<i>Запущен(Sayfa 51)</i>	<i>Полуразрушенный(Sayfa 52)</i>

3.1.2. Vişne Bahçesi (Вишневый Сад)⁵²

<i>Вычищенный (Sayfa 5)</i>	<i>Ездивший (Sayfa 6)</i>
<i>Накурен (Sayfa 8)</i>	<i>Окружен (Sayfa 14)</i>
<i>Выжжен (Sayfa 14)</i>	<i>Сделан (Sayfa 14)</i>
<i>Протянутый (Sayfa 17)</i>	<i>Бывший (Sayfa 17)</i>
<i>Покривившийся (Sayfa 23)</i>	<i>Заброшенный (Sayfa 23)</i>

⁵¹ Anton Pavloviç Çehov, Dada Vanya, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000

⁵² Anton Pavloviç Çehov, Vişneviy Sad, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000

<i>Раздражён (Sayfa 27)</i>	<i>Отдалённый (Sayfa 33)</i>
<i>Лопнувший (Sayfa 33)</i>	<i>Замирающий (Sayfa 33)</i>
<i>Потасканный (Sayfa 34)</i>	<i>Страдающий (Sayfa 34)</i>
<i>Испуганный (Sayfa 34)</i>	<i>Владевший (Sayfa 35)</i>
<i>Живший (Sayfa 35)</i>	<i>Живущий (Sayfa 35)</i>
<i>Понимающий (Sayfa 47)</i>	<i>Продан (Sayfa 48)</i>
<i>Слышен (Sayfa 48)</i>	<i>Подан (Sayfa 52)</i>
<i>Отъезжающий (Sayfa 52)</i>	<i>Призывающий (Sayfa 62)</i>

3.1.3. Üç Kız Kardeş (Три Сестры)⁵³

<i>Влюблённый (Sayfa 12)</i>	<i>Написанный (Sayfa 14)</i>
<i>Вымытый (Sayfa 15)</i>	<i>Окружающий (Sayfa 16)</i>
<i>Кончивший (Sayfa 18)</i>	<i>Написан (Sayfa 18)</i>
<i>Огорчённый (Sayfa 19)</i>	<i>Презиравший (Sayfa 21)</i>
<i>Плачущий (Sayfa 22)</i>	<i>Целующийся (Sayfa 24)</i>
<i>Поднятый (Sayfa 26)</i>	<i>Возвышенный (Sayfa 29)</i>
<i>Помешанный (Sayfa 31)</i>	<i>Вставший (Sayfa 31)</i>
<i>Верующий (Sayfa 34)</i>	<i>Писанный (Sayfa 36)</i>
<i>Выпущен (Sayfa 36)</i>	<i>Взволнованный (Sayfa 36)</i>
<i>Сконфуженный (Sayfa 40)</i>	<i>Слышен (Sayfa 41)</i>

⁵³Anton Pavloviç Çehov, Tri sestri, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000

<i>Взволнован (Sayfa 41)</i>	<i>Ведущий (Sayfa 42)</i>
<i>Загороженный (Sayfa 45)</i>	<i>Начавшийся (Sayfa 45)</i>
<i>Растрёпанный (Sayfa 46)</i>	<i>Смущен (Sayfa 58)</i>
<i>Принижающий (Sayfa 68)</i>	<i>Охваченный (Sayfa 72)</i>
<i>Улыбающийся (Sayfa 79)</i>	

3.1.4.Martı(Чайка)⁵⁴

<i>Опущенный (Sayfa 1)</i>	<i>Зависящий (Sayfa 3)</i>
<i>Обитающий (Sayfa 6)</i>	<i>Брошенный (Sayfa 6)</i>
<i>Идущий (Sayfa 9)</i>	<i>Причёсан (Sayfa 10)</i>
<i>Влюблен (Sayfa 11)</i>	<i>Замечаемый (Sayfa 15)</i>
<i>Затравленный (Sayfa 15)</i>	<i>Опоздавший (Sayfa 15)</i>
<i>Уносящий (Sayfa 21)</i>	<i>Опечаленный (Sayfa 25)</i>
<i>Заинтересован (Sayfa 27)</i>	<i>Написан (Sayfa 29)</i>
<i>Обрамленный (Sayfa 29)</i>	<i>Замирающий (Sayfa 29)</i>
<i>Растроганный (Sayfa 30)</i>	<i>Образованный (Sayfa 30)</i>
<i>Напечатан (Sayfa 32)</i>	

⁵⁴www.100bestbook.ru

3.1.5.Bozkır (Степ)⁵⁵

<i>Ошарпанный (Sayfa 1)</i>	<i>Болтавишийся (Sayfa 1)</i>
<i>Простившийся (Sayfa 1)</i>	<i>Выпивший (Sayfa 1)</i>
<i>Описанный (Sayfa 1)</i>	<i>Стегавший (Sayfa 1)</i>
<i>Любивший (Sayfa 1)</i>	<i>Ехавший (Sayfa 1)</i>
<i>Ходивший (Sayfa 1)</i>	<i>Блестевший (Sayfa 1)</i>
<i>Посыпанный (Sayfa 1)</i>	<i>Приплюснутый (Sayfa 1)</i>
<i>Покрытый (Sayfa 2)</i>	<i>Перехваченный (Sayfa 2)</i>
<i>Размахивающий (Sayfa 2)</i>	<i>Оцепеневший (Sayfa 2)</i>
<i>Высунутый (Sayfa 3)</i>	<i>Выжженный (Sayfa 3)</i>
<i>Воющий (Sayfa 3)</i>	<i>Покрыт (Sayfa 3)</i>
<i>Державшийся (Sayfa 3)</i>	<i>Любивший (Sayfa 3)</i>
<i>Стоявший (Sayfa 3)</i>	<i>Лоснящийся (Sayfa 4)</i>
<i>Вставленный (Sayfa 4)</i>	<i>Склеенный (Sayfa 4)</i>
<i>Раскаленный (Sayfa 4)</i>	<i>Сверкающий (Sayfa 4)</i>
<i>Разостланный (Sayfa 4)</i>	<i>Распряженный (Sayfa 4)</i>
<i>Избежавший (Sayfa 5)</i>	<i>Облеплявший (Sayfa 5)</i>
<i>Засунутый (Sayfa 5)</i>	<i>Называемый (Sayfa 5)</i>
<i>Прилетающий (Sayfa 6)</i>	<i>Спящий (Sayfa 6)</i>
<i>Очарованный (Sayfa 6)</i>	<i>Бежавший (Sayfa 6)</i>
<i>Посоловевший (Sayfa 7)</i>	<i>Оттопыренный (Sayfa 7)</i>
<i>Слышащий (Sayfa 7)</i>	<i>Убегавший (Sayfa 7)</i>
<i>Взмахивающий (Sayfa 8)</i>	<i>Насосавшийся (Sayfa 8)</i>
<i>Вертящийся (Sayfa 8)</i>	<i>Залитый (Sayfa 9)</i>
<i>Состарившийся (Sayfa 9)</i>	<i>Встревоженный (Sayfa 9)</i>
<i>Снавший (Sayfa 9)</i>	<i>Поставленный (Sayfa 9)</i>
<i>Размахивавший (Sayfa 9)</i>	<i>Приехавший (Sayfa 9)</i>
<i>Придушенный (Sayfa 9)</i>	<i>Закруглённый (Sayfa 10)</i>

⁵⁵www.100bestbook.ru

<i>Преобладающий (Sayfa 11)</i>	<i>Вызывающий (Sayfa 11)</i>
<i>Выпученный (Sayfa 11)</i>	<i>Двигавшийся (Sayfa 13)</i>
<i>Шедший (Sayfa 13)</i>	<i>Обещанный (Sayfa 13)</i>
<i>Накрахмаленный (Sayfa 13)</i>	<i>Стонуций (Sayfa 13)</i>
<i>Распущенный (Sayfa 13)</i>	<i>Вымазанный (Sayfa 13)</i>
<i>Проезжающий (Sayfa 14)</i>	<i>Утрированный (Sayfa 14)</i>
<i>Душивший (Sayfa 14)</i>	<i>Выхоленный (Sayfa 15)</i>
<i>Уезжающий (Sayfa 16)</i>	<i>Имевший (Sayfa 16)</i>
<i>Бывавший (Sayfa 16)</i>	<i>Затушеванный (Sayfa 16)</i>
<i>Думающий (Sayfa 16)</i>	<i>Неуснувший (Sayfa 17)</i>
<i>Высушенный (Sayfa 17)</i>	<i>Усыпанный (Sayfa 17)</i>
<i>Бредящий (Sayfa 17)</i>	<i>Подброшенный (Sayfa 17)</i>
<i>Поставленный (Sayfa 17)</i>	<i>Выезженный (Sayfa 18)</i>
<i>Привязанный (Sayfa 18)</i>	<i>Шагающий (Sayfa 18)</i>
<i>Покрытый (Sayfa 18)</i>	<i>Воткнутый (Sayfa 18)</i>
<i>Скачущий (Sayfa 18)</i>	<i>Приобретённый (Sayfa 19)</i>
<i>Привыкший (Sayfa 19)</i>	<i>Бросавшийся (Sayfa 19)</i>
<i>Опустившийся (Sayfa 19)</i>	<i>Рассказанный (Sayfa 20)</i>
<i>Шагавший (Sayfa 20)</i>	<i>Неописанный (Sayfa 20)</i>
<i>Проведенный (Sayfa 20)</i>	<i>Шагавший (Sayfa 20)</i>
<i>Кашляющий (Sayfa 20)</i>	<i>Плачущий (Sayfa 20)</i>
<i>Подвязанный (Sayfa 20)</i>	<i>Стоящий (Sayfa 20)</i>
<i>Образованный (Sayfa 20)</i>	<i>Дирижировавший (Sayfa 20)</i>
<i>Придушенный (Sayfa 21)</i>	<i>Касавшийся (Sayfa 21)</i>
<i>Убегающий (Sayfa 22)</i>	<i>Проезжавший (Sayfa 22)</i>
<i>Играющий (Sayfa 22)</i>	<i>Умывающийся (Sayfa 22)</i>
<i>Расправляющий (Sayfa 22)</i>	<i>Выбивающий (Sayfa 22)</i>
<i>Болтавшийся (Sayfa 22)</i>	<i>Купающийся (Sayfa 22)</i>
<i>Согнувшийся (Sayfa 22)</i>	<i>Полторасаженный (Sayfa 22)</i>

<i>Трусивший (Sayfa 23)</i>	<i>Смеющийся (Sayfa 23)</i>
<i>Разочарованный (Sayfa 24)</i>	<i>Пахнувший (Sayfa 24)</i>
<i>Поющий (Sayfa 24)</i>	<i>Свежевыглаженный (Sayfa 24)</i>
<i>Отдающий (Sayfa 24)</i>	<i>Освещённый (Sayfa 25)</i>
<i>Откормленный (Sayfa 25)</i>	<i>Подаренный (Sayfa 25)</i>
<i>Обгрызенный (Sayfa 25)</i>	<i>Зазубренный (Sayfa 26)</i>
<i>Вернувшийся (Sayfa 26)</i>	<i>Купевый (Sayfa 26)</i>
<i>Обедавший (Sayfa 26)</i>	<i>Брошенный (Sayfa 27)</i>
<i>Глядящий (Sayfa 27)</i>	<i>Покосившийся (Sayfa 27)</i>
<i>Мигающий (Sayfa 27)</i>	<i>Вернувшись (Sayfa 27)</i>
<i>Зазубренный (Sayfa 28)</i>	<i>Знавший (Sayfa 30)</i>
<i>Видевший (Sayfa 30)</i>	<i>Искусившийся (Sayfa 30)</i>
<i>Изъездивший (Sayfa 30)</i>	<i>Собравшийся (Sayfa 30)</i>
<i>Мигавший (Sayfa 31)</i>	<i>Шедший (Sayfa 31)</i>
<i>Вкопанный (Sayfa 31)</i>	<i>Разбуженный (Sayfa 31)</i>
<i>Улыбающийся (Sayfa 32)</i>	<i>Жевавший (Sayfa 33)</i>
<i>Влюбленный (Sayfa 33)</i>	<i>Становившийся (Sayfa 33)</i>
<i>Разговаривающий (Sayfa 34)</i>	<i>Раздражающий (Sayfa 35)</i>
<i>Обескураженный (Sayfa 35)</i>	<i>Скучающий (Sayfa 36)</i>
<i>Ненавидевший (Sayfa 36)</i>	<i>Плачущий (Sayfa 36)</i>
<i>Сверкавший (Sayfa 36)</i>	<i>Досадающий (Sayfa 36)</i>
<i>Залепявший (Sayfa 37)</i>	<i>Разлохмаченный (Sayfa 37)</i>
<i>Закрытый (Sayfa 38)</i>	<i>Бежавший (Sayfa 38)</i>
<i>Покрытый (Sayfa 38)</i>	<i>Погруженный (Sayfa 38)</i>
<i>Спавший (Sayfa 39)</i>	<i>Державший (Sayfa 39)</i>
<i>Поднятый (Sayfa 40)</i>	<i>Смоченный (Sayfa 40)</i>
<i>Тащивший (Sayfa 41)</i>	<i>Тянувшийся (Sayfa 41)</i>
<i>Усеянный (Sayfa 41)</i>	<i>Казавшийся (Sayfa 41)</i>
<i>Вернувшийся (Sayfa 43)</i>	<i>Угнетающий (Sayfa 43)</i>

<i>Сидевший (Sayfa 44)</i>	<i>Засученный (Sayfa 45)</i>
<i>Продававший (Sayfa 45)</i>	<i>Балованный (Sayfa 46)</i>
<i>Спешивший (Sayfa 46)</i>	<i>Лаявший (Sayfa 47)</i>
<i>Исполненный (Sayfa 47)</i>	<i>Застлавший (Sayfa 47)</i>

Tablolarda Çehov'un seçilen eserlerinde yer alan sıfat-fiiller/ortaçlar eser eser incelenmiştir. Eserlerde yer alan sıfat-fiilleri tablolar halinde gösterdikten sonra aktif ve pasif olarak ayrımlarının yapılması gerekmektedir. Seçilen eserlerde yer alan sıfat-fiillerden tekrar edenler tek seferde ele alınarak aktif ve pasif olarak iki gruba bu bölümde ayrılacaktır.

3.2. AKTİF ve PASİF OLARAK SIFAT-FİİLLER(ПРИЧАСТИЯ ДЕЙСТВИТЕЛЬНЫЕ И СТРАДАТЕЛЬНЫЕ)

Burada eser eser bulunan ortaçlar, anlamlarıyla birlikte aktif ve pasif olarak iki grup altında toplanmıştır. Aktif ve pasif sıfat-fiillerin anlamlarıyla birlikte gösterilmesi aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

ПРИЧАСТИЯ (SIFAT FİİLLER)

СТРАДАТЕЛЬНЫЕ ПРИЧАСТИЯ (PASİF SIFAT-FİİLLER)	ДЕЙСТВИТЕЛЬНЫЕ ПРИЧАСТИЯ (AKTİF SIFAT-FİİLLER)
Невыносимый- <i>Dayanılmaz</i>	Пишущий- <i>Yazan</i>
Проклятый- <i>Lanetli</i>	Попавший- <i>Düşen</i>
Скрыт- <i>Gizli</i>	Входящий- <i>Giren</i>
Истреблённый- <i>Yok olan</i>	Вопиющий- <i>İsyen eden</i>
Удивлённый- <i>Şaşırmış</i>	Запущен- <i>Atılmış, fırlatılmış</i>
Многоуважаемый- <i>Çok saygı duyulan</i>	Бывший- <i>Olan, bulunan</i>
Куплен- <i>Alınan(para ile)</i>	Покривившийся- <i>Eğilen</i>
Полуразрушенный- <i>Harap olmuş(ev)</i>	Лопнувший- <i>Patlayan(hava)</i>
Вычищенный- <i>Temizlenmiş</i>	Замирающий- <i>Kararan</i>

Исполненный- <i>Gerçekleştirilen</i>	Ездивший- <i>Giden(araçla)</i>
Балованный- <i>Şımarık</i>	Страдающий- <i>Acı çeken</i>
Засученный- <i>Sıvanmış</i>	Владевший- <i>Sahip olan</i>
Окружен- <i>Çevrelenmiş</i>	Живущий- <i>Yaşayan</i>
Выжжен- <i>Yanmış</i>	Понимающий- <i>Anlayan</i>
Сделан- <i>Yapılmış</i>	Отъезжающий- <i>Uzaklaşan(araçla)</i>
Протянутый- <i>Uzanan, uzatılan</i>	Призывающий- <i>Çağırان</i>
Заброшенный- <i>Terkedilmiş</i>	Угнетающий- <i>Baskıcı</i>
Раздражён- <i>Tedirgin</i>	Окружающий- <i>Çevreleyen</i>
Вымытый- <i>Yıkanmış</i>	Кончивший- <i>Bitiren</i>
Усеянный- <i>Kaplanan</i>	Презиравший- <i>Küçümseyen</i>
Потасканный- <i>Eskimiş</i>	Плачущий- <i>Ağlayan</i>
Испуганный- <i>Korkmuş</i>	Целующийся- <i>Öpen</i>
Поднятый- <i>Yükselen</i>	Вставший- <i>Kalkan, uyanan</i>
Слышен- <i>Duyulan</i>	Верующий- <i>İnanan</i>
Продан- <i>Satılan</i>	Ведущий- <i>Götüren</i>
Подан- <i>Sunulmuş</i>	Начавшийся- <i>Başlayan</i>
Влюблённый- <i>Aşık</i>	Принижающий- <i>Aşağılayıcı</i>
Написанный- <i>Yazılan</i>	Улыбающийся- <i>Gülümseyen</i>
Написан- <i>Yazılan</i>	Зависящий- <i>Bağımlı</i>
Огорчённый- <i>Üzgün</i>	Обитавший- <i>Yaşayan</i>
Смущен- <i>Mahcup</i>	Идущий- <i>Yürüyerek gelen</i>
Вкопанный- <i>Kazılmış</i>	Опоздавший- <i>Geç kalan</i>
Возвышенный- <i>Yüce</i>	Уносящий- <i>Götüren</i>
Помешанный- <i>Çılgın</i>	Тащивший- <i>Sürükleyen</i>
Писанный- <i>Yazılan</i>	Державший- <i>Tutan</i>
Выпущен- <i>Serbest</i>	Болтавшийся- <i>Gevezelik eden</i>
Взволнованный- <i>Heyecanlı</i>	Простившийся- <i>Vedalaşan</i>
Сконфуженный- <i>Utanmış</i>	Выпивший- <i>İçmiş(kişi)</i>
Взволнован- <i>Heyecanlı</i>	Стегавший- <i>Vuran</i>
Загороженный- <i>Engellenmiş, çitle çevrili</i>	Любивший- <i>Seven</i>
Растрёпанный- <i>Karmakarışık</i>	Ехавший- <i>Araçla giden</i>

Смоченный- <i>Islatılmış</i>	Ходивший- <i>Yürüyerek gelen</i>
Охваченный- <i>Örtülü, kapsayan</i>	Блестевший- <i>Parlayan</i>
Опущенный- <i>Alçalan, inen</i>	Размахивающий- <i>Sallayan</i>
Брошенный- <i>Terkedilmiş</i>	Оцепеневший- <i>Uyuşmuş</i>
Причесан- <i>Taranmış (saç)</i>	Воющий- <i>Uluyan</i>
Влюблен- <i>Aşık</i>	Державшийся- <i>Tutan</i>
Замечаемый- <i>Görülen, fark edilen</i>	Вернувшийся- <i>Geri dönen</i>
Затравленный- <i>Yakalanan, avlanan</i>	Лоснящийся- <i>Parlak</i>
Опечаленный- <i>Pişman</i>	Стоявший- <i>Duran</i>
Заинтересован- <i>İlgi duyan</i>	Сверкающий- <i>Işıldayan</i>
Разбуженный- <i>Uyandırılmış</i>	Избежавший- <i>Önleyen</i>
Обрамленный- <i>Çerçevesi</i>	Облеплявший- <i>Takılan</i>
Растроганный- <i>Duygulandıran, dokunan</i>	Прилетавший- <i>Uçakla gelen</i>
Образованный- <i>Eğitimli</i>	Спящий- <i>Uyuayan</i>
Напечатан- <i>Basılan</i>	Бежавший- <i>Koşan</i>
Ошарпанный- <i>Perişan(eşya)</i>	Посоловевший- <i>Tuzlanmış</i>
Описанный- <i>Tarif edilen</i>	Слышащий- <i>Duyan</i>
Посыпанный- <i>Serpilen</i>	Убегавший- <i>Kaçan</i>
Приплюснутый- <i>Düz</i>	Взмахивающий- <i>Sallayan</i>
Покрытый- <i>Örtülü</i>	Насосавшийся- <i>Emen</i>
Перехваченный- <i>Yakalanan</i>	Вертящийся- <i>Etrafında dönen</i>
Высунутый- <i>Dışarı çıkmış(dil)</i>	Состарившийся- <i>Yaşlanmış</i>
Выжженный- <i>Yakılmış</i>	Спавший- <i>Uyuayan</i>
Покрыт- <i>Örtülmüş</i>	Размахивавший- <i>Sallayan</i>
Вставленный- <i>Eklenen, yerleştirilen</i>	Приехавший- <i>Gelen(araçla)</i>
Склеенный- <i>Yapıştırılmış</i>	Преобладающий- <i>Üstün gelen</i>
Раскаленный- <i>Sıcak</i>	Вызывающий- <i>Arayan</i>
Разостланный- <i>Yayılmış, serilmiş</i>	Шедший- <i>Yürüyerek giden</i>
Распряженный- <i>Koşumlu</i>	Двигавшийся- <i>Hareketli</i>
Засунутый- <i>Sokulmuş</i>	Стонущий- <i>İnleyen</i>
Называемый- <i>Adlandırılan</i>	Проезжающий- <i>Geçip giden</i>
Очарованный- <i>Büyülenmiş</i>	Уезжающий- <i>Ayrılan, giden</i>

Оттопыренный- <i>Çıkıntılı(göbek)</i>	Имевший- <i>-e bilen</i>
Залитый- <i>Su altında kalan</i>	Думающий- <i>Düşünen</i>
Встревоженный- <i>Tedirgin</i>	Неуснувший- <i>Uyumayan</i>
Поставленный- <i>Yerleştirilen</i>	Бредящий- <i>Sayıklayan, saçmalayan</i>
Придушенный- <i>Boğulan</i>	Шагающий- <i>Yürüyen</i>
Закругленный- <i>Yuvarlak</i>	Скачущий- <i>Atla koşan</i>
Обескураженный- <i>Cesaret kırıcı</i>	Привыкший- <i>Alışık</i>
Выпученный- <i>Patlak(göz)</i>	Опустившийся- <i>Aşağı inen</i>
Накрахмаленный- <i>Kolalı</i>	Бросавшийся- <i>Bırakan</i>
Обещанный- <i>Söz verilen</i>	Шагавший- <i>Yürüyen</i>
Распущенный- <i>Hovarda</i>	Сидевший- <i>Oturan</i>
Вымазанный- <i>Sürülen</i>	Кашляющий- <i>Öksüren</i>
Разлохмаченный- <i>Parçalanmış</i>	Продававший- <i>Satan</i>
Утрированный- <i>Abartılı</i>	Тянувшийся- <i>Esneyen</i>
Выхоленный- <i>Bakımlı</i>	Стоящий- <i>Duran</i>
Затушеванный- <i>Gölgeli</i>	Дирижировавший- <i>Yöneten</i>
Высушенный- <i>Kurutulmuş</i>	Убегающий- <i>Kaçan</i>
Усыпанный- <i>Uyutulmuş</i>	Касавшийся- <i>İlişkin</i>
Оскорбленный- <i>Hakaret edilen</i>	Играющий- <i>Oynayan</i>
Подброшенный- <i>Atılan</i>	Проезжавший- <i>Geçen, giden</i>
Привязанный- <i>Bağlanan, eklenen</i>	Расправляющий- <i>Yayan</i>
Выезженный- <i>Gidilen</i>	Умывающийся- <i>Yıkayan(yüz)</i>
Закрытый- <i>Kapatılan</i>	Казавшийся- <i>Gibi görünen</i>
Воткнутый- <i>Sıkışmış</i>	Выбивающий- <i>Yenen</i>
Приобретенный- <i>Satın alınan</i>	Купающийся- <i>Banyo yapan</i>
Рассказанный- <i>Anlatılan</i>	Согнувшийся- <i>Eğilen</i>
Проведенный- <i>Yürütülen</i>	Смеющийся- <i>Gülen</i>
Подвязанный- <i>Bağlı</i>	Трусивший- <i>Korkan</i>
Погруженный- <i>Doldurmak, batırmak</i>	Поющий- <i>Şarkı söyleyen</i>
Придушенный- <i>Boğulmuş</i>	Пахнувший- <i>Kokan</i>
Полуторасаженный- <i>Yarısı ekilmiş</i>	Отдающий- <i>Geri veren</i>
Разочарованный- <i>Hayal kırıklığına</i>	Вернувшийся- <i>Geri dönen</i>

<i>uğramış</i>	
Свежевыглаженный- <i>Taze ütü yapılmış</i>	Обедавший- <i>Yemek yiyen</i>
Откормленный- <i>Besili</i>	Кипевший- <i>Kaynayan</i>
Освещенный- <i>Aydınlatılmış</i>	Глядящий- <i>Seyreden</i>
Огрызенный- <i>Tersleyen</i>	Мигающий- <i>Göz kırpan</i>
Подаренный- <i>Hediye edilen</i>	Вернувшись- <i>Geri dönen</i>
Зазубренный- <i>Tırtıklı</i>	Покосившийся- <i>Eğilmiş</i>
Неописанный- <i>Çizilemez, tarifsiz</i>	Видевший- <i>Gören</i>
	Изъездивший- <i>Gezen</i>
	Знавший- <i>Bilen</i>
	Собравшийся- <i>Toplanan</i>
	Искусившийся- <i>Ayarlanmış</i>
	Мигавший- <i>Göz kırpan</i>
	Спешивший- <i>Acele eden</i>
	Раздражающий- <i>Rahatsız eden</i>
	Становившийся- <i>Olan</i>
	Жевавший- <i>Çiğneyen</i>
	Разговаривающий- <i>Sohbet eden</i>
	Ненавидевший- <i>Nefret eden</i>
	Лаявший- <i>Havlayan</i>
	Сверкавший- <i>Berrak, parlak</i>
	Скучающий- <i>Sıkılan, özleyen</i>
	Досадающий- <i>Can sıkın</i>
	Застилавший- <i>Yaymak, yapmak</i>
	Залеплявший- <i>Sarılan</i>
	Бежавший- <i>Koşan</i>
	Спавший- <i>Uyuyan</i>

Tabloda daha önceden tablolar halinde gösterilen sıfat-fiillerin ana iki başlık altında toplanmış hali verilmiştir. Bu tabloda sıfat-fiiller ilk formu olan eril cins şekillerine dönüştürülerek anlamlarıyla birlikte yer almıştır. İki başlık altında toplanan ortaçlar ise semantik özelliklerine göre dörder grup içerisinde sınıflandırılacaktır.

3.3. SIFAT-FİİLLERİN SEMANTİK ve DİL BİLGİSEL SINIFLANDIRMASI (СЕМАНТИЧЕСКАЯ и ГРАММАТИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ ПРИЧАСТИЙ)

Bu bölümde Pasif- Aktif olarak ayrılan ortaçlar, kendi aralarında anlam ilişkileri esas alınarak semantik ve dil bilgisel olarak dörder gruba ayrılmıştır. **Pasif yapıda olan sıfat-fiiller**; nesnenin özelliklerini gösteren sıfat-fiiller, kişinin dış görünüşünü belirten sıfat-fiiller; kişinin fiziksel özelliklerini gösteren sıfat-fiiller ve kişinin psikolojik durumunu belirten sıfat-fiillerdir. **Aktif yapıdaki sıfat-fiiller ise**; bir ve ya birkaç kişinin eyleminin belirten sıfat-fiiller, kişinin dış-görsel özelliklerini belirten sıfat-fiiller, kişinin psikolojik durumunu belirten sıfat-fiiller ve doğaya ait durumları belirten sıfat-fiiller olarak ayrımları yapılmıştır. Bu sınıflandırma için öncelikle ana hatlarıyla aşağıdaki tabloda semantik ve dil bilgisel gruplandırma şeması gösterilmiştir:

Pasif yapıdaki sıfat-fiiller semantik açıdan dört gruba ayrılmaktadır.	Aktif yapıdaki sıfat-fiiller semantik açıdan dört gruba ayrılmaktadır.
1. Причастия обозначающие признаки предмета (Nesnenin özelliklerini gösteren sıfat-fiiller): Bu grupta yer alan ortaçlar nesneyi nitelerler, nesnenin özelliklerini gösterirler ve sıfatların sorusunu paylaşırlar: « <i>Какой, какая, какое, какие?</i> »	1. Причастия обозначающие действие человека или несколько лиц (Kişinin eylemini belirten sıfat-fiiller): Bu grup içerisinde yer alan sıfat-fiiller kişi ve ya kişinin eylemini ifade ederler. “<i>Yazan</i>” (<i>Пишущий</i>), “<i>konuşan</i>” (<i>говорящий</i>), “<i>yaşayan</i>” (<i>Живущий, Живущий</i>) gibi bütün eylemler bu grupta yer alır.
2. Причастия обозначающие внешность человека (Dış görünüşü ifade eden sıfat-fiiller): Fiilden türeyip sıfatlaşan kelimelerden pasif yapıda olan ve kişinin dış görünüşünü anlatan bütün kelimelerdir. “<i>Tarifsiz güzellik</i>” (<i>Красота неописанная</i>) buna örnek verilebilir.	2. Причастия обозначающие внешние признаки человека (İnsanın görsel özelliklerini belirten sıfat-fiiller): Kişinin dış görünüşü hakkında bilgi veren aktif yapıdaki sıfat-fiiller bu grubu oluşturur.

3. Причастия обозначающие физические состояние человека (Fiziksel durumu ifade eden sıfat-fiiller): Bu grupta yer alan sıfat-fiiller fiziksel özellikleri kapsarlar. “Saç rengi”, “göz rengi”, “boy”, “kilo” gibi nesnel özellikler hakkında bilgi verirler.	3. Причастия обозначающие психологические состояние Человека (Kişinin psikolojik durumunu belirten sıfat-fiiller): Bu gruptaki ortaçlar insana ait olan psikolojik durumları ifade etmek kullanılır. “Ağlayan”(плачущий), “seven” (Любивший)gibi nitelemeler bu grupta yer alır.
4. Причастия обозначающие психологические состояние Человека (Kişinin psikolojik durumunu ifade eden sıfat-fiiller): Bu grupta yer alan sıfat-fiiller, pasif yapıda olup kişinin psikolojik durumunu belirtirler. “Pişmanlık”, “kaygı”, “sevgi”, “aşk”, “amaç” gibi duyguları ifade ederler. Şaşıran (Удивлённый), korkan (Испуганный), çok saygı duyulan (Многоуважаемый) gibi örnekler verilebilir.	4. Причастия обозначающие состояние природа (Doğa durumlarını belirten sıfat-fiiller): Doğa hakkında bilgiler veren sıfat-fiiller bu grupta yer alır. “Yıldızların parlaklığı”, “gün batımı” ve bunun gibi doğaya ait durumları anlatmak için kullanılırlar. “Patlayan volkanlar” (Лопнувшие вулканы), “ışıldayan yıldızlar” (блестевшие звезды) bu gruptadır.

Yukarıdaki tabloda sıfat-fiillerin sınıflandırılmasında kullanılan gruplar ana hatları ile çizilmiştir. Bu sınıflandırmada yer alan farklılıklar sıfat-fiilin aktif ve ya pasif olmasından kaynaklanmaktadır. Kişinin eylemini ifade etmesi sıfat-fiilin aktif yapıda olmasıyla mümkün olmuştur. Nesnenin özelliklerini belirtmesi ise pasif yapıda olan sıfat-fiillere özgüdür. Ana hatları tabloda gösterilen sıfat-fiillerin anlamsal özellikleri göz önünde bulundurularak sınıflandırması ise aşağıdaki tabloda yer almıştır:

Pasif Yapıdaki Sıfat-Fiiller (Страдательные Причастия)	Aktif Yapıdaki Sıfat-Fiiller (Действительные Причастия)																																																																																																																												
1.Причастия обозначающие признаки предмета (Nesnenin özelliklerini gösteren sıfat-fiiller): <table> <tr><td>Скрыт</td><td>Окружен</td></tr> <tr><td>Истреблённый</td><td>Выжжен</td></tr> <tr><td>Куплен</td><td>Сделан</td></tr> <tr><td>Вычищенный</td><td>Проянутый</td></tr> <tr><td>Засученный</td><td>Заброшенный</td></tr> <tr><td>Написан</td><td>Вымытый</td></tr> <tr><td>Поднятый</td><td>Усеянный</td></tr> <tr><td>Писанный</td><td>Потасканный</td></tr> <tr><td>Выпущен</td><td>Исполненный</td></tr> <tr><td>Обрамленный</td><td>Слышен</td></tr> <tr><td>Напечатан</td><td>Продан</td></tr> <tr><td>Ошарпанный</td><td>Подан</td></tr> <tr><td>Описанный</td><td>Написанный</td></tr> <tr><td>Посыпанный</td><td>Загороженный</td></tr> <tr><td>Покрытый</td><td>Охваченный</td></tr> <tr><td>Приплюснутый</td><td>Опущенный</td></tr> <tr><td>Напечатан</td><td>Брошенный</td></tr> <tr><td>Перехваченный</td><td>Замечаемый</td></tr> <tr><td>Выжженный</td><td>Затравленный</td></tr> <tr><td>Покрыт</td><td>Склеенный</td></tr> <tr><td>Вставленный</td><td>Раскаленный</td></tr> <tr><td>Привязанный</td><td>Разостланный</td></tr> <tr><td>Выезженный</td><td>Распряженный</td></tr> <tr><td>Воткнутый</td><td>Засунутый</td></tr> <tr><td>Приобретенный</td><td>Называемый</td></tr> <tr><td>Рассказанный</td><td>Залитый</td></tr> <tr><td>Проведенный</td><td>Поставленный</td></tr> <tr><td>Подвязанный</td><td>Придушенный</td></tr> <tr><td>Придушенный</td><td>Накрахмаленный</td></tr> <tr><td>Полуторасаженный</td><td>Закругленный</td></tr> <tr><td>Свежевыглаженный</td><td>Вымазанный</td></tr> </table>	Скрыт	Окружен	Истреблённый	Выжжен	Куплен	Сделан	Вычищенный	Проянутый	Засученный	Заброшенный	Написан	Вымытый	Поднятый	Усеянный	Писанный	Потасканный	Выпущен	Исполненный	Обрамленный	Слышен	Напечатан	Продан	Ошарпанный	Подан	Описанный	Написанный	Посыпанный	Загороженный	Покрытый	Охваченный	Приплюснутый	Опущенный	Напечатан	Брошенный	Перехваченный	Замечаемый	Выжженный	Затравленный	Покрыт	Склеенный	Вставленный	Раскаленный	Привязанный	Разостланный	Выезженный	Распряженный	Воткнутый	Засунутый	Приобретенный	Называемый	Рассказанный	Залитый	Проведенный	Поставленный	Подвязанный	Придушенный	Придушенный	Накрахмаленный	Полуторасаженный	Закругленный	Свежевыглаженный	Вымазанный	1.Причастия обозначающие действие человека или несколько лиц. (Bir ve ya birkaç kişinin eylemini belirten sıfat-fiiller): <table> <tr><td>Пишущий</td><td>Целующийся</td></tr> <tr><td>Попавший</td><td>Вставший</td></tr> <tr><td>Ездивший</td><td>Живший</td></tr> <tr><td>Входящий</td><td>Начавшийся</td></tr> <tr><td>Запущен</td><td>Обитавший</td></tr> <tr><td>Бывший</td><td>Идущий</td></tr> <tr><td>Покривившийся</td><td>Опоздавший</td></tr> <tr><td>Владевший</td><td>Попавший</td></tr> <tr><td>Живущий</td><td>Лопнувший</td></tr> <tr><td>Понимающий</td><td>Ведущий</td></tr> <tr><td>Призывающий</td><td>Уносящий</td></tr> <tr><td>Отъезжающий</td><td>Болтавшийся</td></tr> <tr><td>Окружающий</td><td>Выпивший</td></tr> <tr><td>Кончивший</td><td>Стегавший</td></tr> <tr><td>Приехавший</td><td>Ехавший</td></tr> <tr><td>Вызывающий</td><td>Ходивший</td></tr> <tr><td>Шедший</td><td>Размахивающий</td></tr> <tr><td>Двигавшийся</td><td>Оцепеневший</td></tr> <tr><td>Проезжающий</td><td>Державшийся</td></tr> <tr><td>Уезжающий</td><td>Стоявший</td></tr> <tr><td>Имевший</td><td>Избежавший</td></tr> <tr><td>Думающий</td><td>Облеплявший</td></tr> <tr><td>Неуснувший</td><td>Прилетавший</td></tr> <tr><td>Шагающий</td><td>Спящий</td></tr> <tr><td>Скачущий</td><td>Бежавший</td></tr> <tr><td>Опустившийся</td><td>Посоловевший</td></tr> <tr><td>Бросавшийся</td><td>Слышащий</td></tr> <tr><td>Шагавший</td><td>Убегавший</td></tr> <tr><td>Кашляющий</td><td>Взмахивающий</td></tr> <tr><td>Стоящий</td><td>Насосавшийся</td></tr> <tr><td>Дирижировавший</td><td>Вертящийся</td></tr> </table>	Пишущий	Целующийся	Попавший	Вставший	Ездивший	Живший	Входящий	Начавшийся	Запущен	Обитавший	Бывший	Идущий	Покривившийся	Опоздавший	Владевший	Попавший	Живущий	Лопнувший	Понимающий	Ведущий	Призывающий	Уносящий	Отъезжающий	Болтавшийся	Окружающий	Выпивший	Кончивший	Стегавший	Приехавший	Ехавший	Вызывающий	Ходивший	Шедший	Размахивающий	Двигавшийся	Оцепеневший	Проезжающий	Державшийся	Уезжающий	Стоявший	Имевший	Избежавший	Думающий	Облеплявший	Неуснувший	Прилетавший	Шагающий	Спящий	Скачущий	Бежавший	Опустившийся	Посоловевший	Бросавшийся	Слышащий	Шагавший	Убегавший	Кашляющий	Взмахивающий	Стоящий	Насосавшийся	Дирижировавший	Вертящийся
Скрыт	Окружен																																																																																																																												
Истреблённый	Выжжен																																																																																																																												
Куплен	Сделан																																																																																																																												
Вычищенный	Проянутый																																																																																																																												
Засученный	Заброшенный																																																																																																																												
Написан	Вымытый																																																																																																																												
Поднятый	Усеянный																																																																																																																												
Писанный	Потасканный																																																																																																																												
Выпущен	Исполненный																																																																																																																												
Обрамленный	Слышен																																																																																																																												
Напечатан	Продан																																																																																																																												
Ошарпанный	Подан																																																																																																																												
Описанный	Написанный																																																																																																																												
Посыпанный	Загороженный																																																																																																																												
Покрытый	Охваченный																																																																																																																												
Приплюснутый	Опущенный																																																																																																																												
Напечатан	Брошенный																																																																																																																												
Перехваченный	Замечаемый																																																																																																																												
Выжженный	Затравленный																																																																																																																												
Покрыт	Склеенный																																																																																																																												
Вставленный	Раскаленный																																																																																																																												
Привязанный	Разостланный																																																																																																																												
Выезженный	Распряженный																																																																																																																												
Воткнутый	Засунутый																																																																																																																												
Приобретенный	Называемый																																																																																																																												
Рассказанный	Залитый																																																																																																																												
Проведенный	Поставленный																																																																																																																												
Подвязанный	Придушенный																																																																																																																												
Придушенный	Накрахмаленный																																																																																																																												
Полуторасаженный	Закругленный																																																																																																																												
Свежевыглаженный	Вымазанный																																																																																																																												
Пишущий	Целующийся																																																																																																																												
Попавший	Вставший																																																																																																																												
Ездивший	Живший																																																																																																																												
Входящий	Начавшийся																																																																																																																												
Запущен	Обитавший																																																																																																																												
Бывший	Идущий																																																																																																																												
Покривившийся	Опоздавший																																																																																																																												
Владевший	Попавший																																																																																																																												
Живущий	Лопнувший																																																																																																																												
Понимающий	Ведущий																																																																																																																												
Призывающий	Уносящий																																																																																																																												
Отъезжающий	Болтавшийся																																																																																																																												
Окружающий	Выпивший																																																																																																																												
Кончивший	Стегавший																																																																																																																												
Приехавший	Ехавший																																																																																																																												
Вызывающий	Ходивший																																																																																																																												
Шедший	Размахивающий																																																																																																																												
Двигавшийся	Оцепеневший																																																																																																																												
Проезжающий	Державшийся																																																																																																																												
Уезжающий	Стоявший																																																																																																																												
Имевший	Избежавший																																																																																																																												
Думающий	Облеплявший																																																																																																																												
Неуснувший	Прилетавший																																																																																																																												
Шагающий	Спящий																																																																																																																												
Скачущий	Бежавший																																																																																																																												
Опустившийся	Посоловевший																																																																																																																												
Бросавшийся	Слышащий																																																																																																																												
Шагавший	Убегавший																																																																																																																												
Кашляющий	Взмахивающий																																																																																																																												
Стоящий	Насосавшийся																																																																																																																												
Дирижировавший	Вертящийся																																																																																																																												

Откормленный	Затушеванный	Убегающий	Состарившийся
Освещенный	Усыпанный	Играющий	Спавший
Подаренный	Подброшенный	Проезжавший	Размахивавший
Зазубренный	Вкопанный	Расправляющий	Залеплявший
Брошенный	Разбуженный	Умывающийся	Бежавший
Засученный	Разлохмаченный	Выбивающий	Державший
Высушенный	Закрытый	Купающийся	Тащивший
Закругленный	Погруженный	Согнувшийся	Тянувшийся
	Поднятый	Поющий	Видевший
	Смоченный	Пахнувший	Казавшийся
		Отдающий	Вернувшийся
		Вернувшийся	Душивший
		Обедавший	Продававший
		Кипевший	Застилавший
		Глядящий	Касавшийся
		Мигающий	Спавший
		Вернувшись	Мигавший
		Покосившийся	Становившийся
		Видевший	Сидевший
		Изъездивший	Жевавший
		Знавший	Разговаривающий
		Собравшийся	Искусившийся
2.Причастия обозначающие Внешность Человека (Kişinin dış görünüşünü gösteren sıfat-fiiller): Причесан Выпученный Высунутый Выхоленный Оттопыренный Неописанный		2.Причастия обозначающие Внешние Признаки Человека (Bir insanın dış özelliklerini belirten sıfat-fiiller):	
3.Причастия обозначающие физические состояние человека (Kişinin fiziksel durumunu belirten sıfat-fiiller):		3.Причастия обозначающие психологические состояние человека (Kişinin psikolojik durumunu belirten sıfat-fiiller): Вопиющий Простившийся Презиравший Бредящий Плачущий Трусивший Верующий Улыбающийся Принижающий Стонущий	

	Зависящий Любивший Болтавшийся Скучающий Досадающий Угнетающий Преобладающий Смеющийся	Страдающий Ненавидевший Выбивающий Стонущий Раздражающий Привыкший Спешивший
4.Причастия обозначающие психологические состояние человека(Kişinin psikolojik durumunu belirten sıfat-fiiller): Невыносимый Смущён Проклятый Влюблен Удивлённый Опечаленный Многоуважаемый Заинтересован Раздражён Растроганный Испуганный Возвышенный Балованный Очарованный Влюблённый Встревоженный Огорчённый Обещанный Смущен Распущенный Помешанный Утрированный Взволнованный Огрызенный Сконфуженный Разочарованный Взволнован Оскорбленный Растрёпанный Обескураженный Образованный	4.Причастия обозначающие состояние природы (Doğa durumlarını belirten sıfat-fiiller) : Лопнувший Лоснящийся Замирающий Сверкающий Блестевший Сверкавший Воющий Лаявший	

Tablolarda eserlerde yer alan sıfat-fiillerin semantik ve dil bilgisel gruplandırması yapılmıştır. Bunun devamında ise sınıflandırması yapılmış olan sıfat-fiillere örnekler verilmiştir. Çehov'un eserlerinden alınan bazı sıfat-fiillerin cümle içerisindeki kullanımı ve değişimi, niteledikleri isme göre durumları gösterilmiştir.

“В дыму около крыши двигались люди и лошади, покрытые красной пылью..”.⁵⁶ Çatıların yakınındaki dumanlarda , kırmızı tozla kaplı insanlar ve atlar hareket ediyordu. Çehov'un eserinden alınan bu cümlede *покрытые* sıfat-fiilinin

⁵⁶ www.100bestbook ru

kullanımı görülmektedir. Bu cümlede sıfat-fiil kaplanmış, örtülü anlamını ifade ederek insanları ve hayvanları nitelemek için kullanılmıştır. Kırmızı tozların canlı olmaması ve eylemi kendi başlarına yapamıyor olmaları nedeniyle bu sıfat-fiil pasif yapıda olup nesnenin özelliklerini gösteren sıfat-fiil grubunda yer alır.

“– *Варламовская! – повторил чебан, стоявший на другом краю отары.*”⁵⁷ *Sürünün öbür ucunda duran çoban ‘Varlamov’un’ diye tekrar etti.* Bu cümlede yer alan *Стоявший* sözcüğü sıfat-fiildir ve çobanın hareketini anlatmak için kullanılmıştır. Duran anlamına gelen bu sıfat-fiil çobanın hareketini anlatması bakımından aktif yapıdadır ve kişinin hareketini belirten sıfat-fiiller grubuna girer.

“*Провожать уезжающих вышел один только Соломон.*”⁵⁸ *Gidenleri uğurlamak için dışarıya sadece Solomon çıktı.* Çehov’un eserinden alınan bu cümlede ise *уезжающих* sıfat-fiildir ve giden insanları anlatmak için kullanılmıştır. Canlı varlıkları nitelemesi, eylemi yapanla eylemden etkilenenin aynı olması ve kişilerin yaptığı eylemi belirtmesi nedeniyle bu sıfat-fiil de aktif ve kişinin eylemini belirten sıfat-fiiller grubunda yer alır.

“*в каждом его движении виден был озорник и силач, знающий себе цену.*”⁵⁹ *Her hareketinde serseri ve güçlü, kendi değerini bilen bir adam olduğu görüliyordu.* Cümlede yer alan *знающий* sıfat-fiili kişinin hareketini bildirir. Bu nedenle bu fiil de aktif yapıda olup kişinin eylemini belirten sıfat-fiiller grubunda yer alır.

“*В садице трещала маленькая мельничка, поставленная для того, чтобы пугать стуком зайцев.*”⁶⁰ *Küçük bahçede sesiyle tavşanları korkutmak için koyulmuş küçük bir değirmen çatırdıyordu.* Bozkır eserinden alınan bu cümlede *поставить* (koymak) fiilinin sıfat-fiil hali yer almaktadır. Bu cümlede değirmenin yerleştirilmiş olduğunu anlatmak için kullanılan bu sözcük –*ени* sonekini alarak pasif yapıda kullanılmış ve nesnenin özelliklerini gösteren sıfat-fiiller grubunda yer almıştır.

“*Егорушка достал из кармана пряник, подаренный ему вчера еврейкой.*”⁶¹ *Yegoruşka dün Yahudi kadının ona verdiği çöreği cebinden çıkardı.* Cümledeki

⁵⁷ www.100bestbook.ru

⁵⁸ www.100bestbook.ru

⁵⁹ www.100bestbook.ru

⁶⁰ www.100bestbook.ru

⁶¹ www.100bestbook.ru

Подаренный sıfat-fiili pasif yapıda olup nesnenin özelliklerini belirten sıfat-fiiller grubunda yer alır. Bu kelime çöreğin özelliklerini göstermek için kullanılmıştır ve hal, cins, sayı, çekim özellikleri bakımından diğer sıfat-fiiller gibi nitelediği kelimenin özelliklerini almıştır.

“*Все теперь отлично понимали, что это был влюбленный и счастливый человек, счастливый до тоски.*”⁶² *Şimdi hepsi onun âşık ve mutlu; hasret çekecek kadar mutlu bir insan olduğunu çok iyi anlamıştı.* *Влюбленный* sıfat-fiili kişinin âşık olmasını ifade eder. Âşık diye çevrilen bu kelime kişinin planlı bir şekilde olmayan kendi iradesi dışında olan bir eylemi belirttiği için pasif yapıdadır. Âşık olmak psikolojik bir olay olduğu içinse pasif yapıda olan ve kişinin psikolojik durumunu belirten sıfat-fiiller grubunda yer alır.

“*Пальто и узелок, подброшенные снизу, упали возле Егорушки.*”⁶³ *Aşağıdan atılan palto ve bohça Yegoruşka’nın yanına düştü.* Bu cümlede palto ve bohça kelimelerini nitelemek için kullanılan *подброшенные* sıfat-fiildir. Cansız olan palto ve bohça kelimelerini nitelemesi nedeniyle pasif yapıda olan *подброшенные* sıfat-fiili nesnenin özelliklerini gösteren sıfat-fiiller grubunda yer alır.

“*Захлебываясь и кашляя, Егорушка открыл глаза и увидел перед собой мокрое смеющееся лицо озорника Дымова.*”⁶⁴ *Yegoruşka boğulup öksürerek gözlerini açtı ve karşısında ıslak, gülen yüzüyle serseri Dimov’u gördü.* Cümlede yer alan gülen *смеющееся* sıfat-fiili Dimov’un psikolojik durumunu belirttiği için kişinin psikolojisini belirten ve –**юш** soneklerini almasından dolayı aktif sıfat-fiiller grubunda yer alır.

“*Старик, шагавший внизу, оказался не таким строгим и серьезным, как можно было судить по его лицу.*”⁶⁵ *Aşağıda yürüyen yaşlı adam, yüzüne bakınca olduğu gibi sert ve katı değildi.* Yaşlı adamın yürümesini anlatmak için kullanılan *шагавший* sıfat-fiili insanı nitelemek için kullanılmıştır bu nedenle aktif yapıdadır ve kişinin eylemini belirten sıfat-fiiller grubundadır.

⁶² www.100bestbook.ru

⁶³ www.100bestbook.ru

⁶⁴ www.100bestbook.ru

⁶⁵ www.100bestbook.ru

“На Дымова его молчание подействовало раздражающим образом.”⁶⁶ Onun sessizliği Dımov'da can sıkıcı bir hal aldı. Şeklinde Türkçeye çevrilebilen bu cümlede раздражающим sıfat-fiili can sıkıcı anlamına gelmektedir. Canı sıkılmak, sinirlenmek gibi terimler kişinin psikolojik durumunu ifade etmek için kullanılır bu nedenle kişinin psikolojisini anlatan sıfat-fiiller grubunda yer alır, –**ющ** sonekini alarak ise aktif sıfat-fiiller grubuna dahil olur.

“Красота моя неописанная!”⁶⁷ Benim tarifsiz güzelliğim! Bu cümlede yer alan неописанная sıfat-fiili tarifsiz olarak Türkçeye çevrilebilmektedir. Bu cümlede güzelliğin ölçüsünü anlatmak için kullanılan bu ifade pasif sıfat-fiil ekleri olarak pasif yapıda ve dış görünüşü ifade eden sıfat-fiiller grubunda yer alır.

“– Катормажный! – закричал он глухим, плачущим голосом.”⁶⁸ –Alçak! diye bağırdı boğuk, ağlamaklı bir sesle. Bu cümledeki плачущим ifadesi ağlayan anlamına gelmekte ve aktif sıfat-fiillerin kişinin psikolojisini belirten grubuna dahil olmaktadır.

“Слышится отдаленный звук, точно с неба, звук лопнувшей струны, печальный.”⁶⁹ Uzak bir ses, gökyüzünden gelir gibi, kopan telin hüznü sesi duyulur. Bu cümlede yer alan лопнувшей sözcüğü sıfat-fiildir ve Türkçeye patlayan, kopan olarak çevrilmektedir. Bu cümlede sıfat-fiil doğada yer alan bir sesi anlatmak için kullanılmıştır bu nedenle doğa durumlarını belirten sıfat-fiil grubunda yer alır ve aktif sıfat-fiil eklerini alması nedeniyle aktif gruptadır.

“Пантелей, видевший это, крикнул и покрутил головой.”⁷⁰ Bunu gören Panteley bağırdı ve başını eğdi. Bu cümlede görmek fiilinden türeyerek sıfat-fiil halini alan видевший sözcüğü kişinin faaliyetini bildirir ve aktif yapıdaki kişinin eylemini bildiren sıfat-fiiller grubunda yer alır.

Tez çalışmamızın bu bölümünde Anton Çehov'un oyunları ve ilk uzun öyküsü olan '**Bozkır**' eserlerinde yer alan sıfat-fiiller incelendi. Bu bölümde ilk olarak izlenecek yol anlatılarak eserlerde yer alan sıfat-fiiller tablolar halinde eser eser gösterilmiştir. Daha sonra bulunan sıfat-fiiller aktif ve pasif olmak üzere iki grup şeklinde anlamlarıyla

⁶⁶ www.100bestbook.ru

⁶⁷ www.100bestbook.ru

⁶⁸ www.100bestbook.ru

⁶⁹ www.100bestbook.ru

⁷⁰ www.100bestbook.ru

birlikte verilmiştir. Sıfat-fiiller iki temel gruba ayrıldıktan sonra bunun devamında alt gruplara ayrılarak tablolştırılmıştır. Tablolar halinde sıfat-fiillerin semantik ve dil bilgisel olarak incelenmeleri tamamlanmıştır ve incelemelerde eserlerden örnekler alınarak cümle içindeki kullanımları gösterilmiştir.

Bu çalışma Anton Çehov'un hayatı, eserleri ve eserlerinde yer alan sıfat-fiillerin gruplandırılmasını içerir. Çalışma üç bölüme ayrılarak sıfat-fiillerin genel olarak değerlendirmesi yapılmış, eserleri incelenmiş olan yazar Çehov'un hayatı ve edebi kişiliğine yer verilmiş ve ardından sıfat-fiillerin sınıflandırılması yapılmıştır.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında yıllardır Rus dilbilimciler arasında tartışma konusu olan sıfat-fiil konusu incelenmiştir. Bu inceleme Anton Çehov'un eserleri çerçevesinde ele alınmıştır. Tezin ilk bölümü eserleri incelenecek olan öykü ve piyes yazarı Anton Pavloviç Çehov'a ithaf edilmiştir. Bu bölümde Rus yazar Çehov'un hayatına değinilerek edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Çehov doktorluk ve yazarlık mesleğini bir arada yürüten ve ülkesinin dünya çapında tanınmasında etkisi olan bir yazardır. O insanların sorumluluklarını yerine getirmesini her zaman istemiş ve yazarın politika, toplumsal olaylar gibi faaliyetlere karışmasına karşı çıkarak yazarın işinin sadece yazmak olduğunu yaşayarak da anlatmak istemiştir. Kendisi her zaman toplumuyla iç içe yaşayarak, onları gözlemleyerek eserlerini yazmıştır ve politikadan adeta kaçmıştır. Sade, basit dille sıradan olayları anlatarak da insanlar üzerinde etki bırakılabileceğini dünyaya göstermiş bir yazardır. Eserleri dünya çapında büyük beğeni toplayan yazar Çehov'un hakkında bilgilerin yer aldığı bu bölümde yazarın incelenen piyesleri hakkında da bilgiler verilmiştir. Bu bölüm Çehov'un hayatını, edebi kişiliğini ve eserlerini içermektedir.

Bu çalışmanın ikinci bölümü sıfat-fiillerin incelenmesini içermektedir. Bu bölümde sıfat-fiiller hakkındaki tartışmalara yer verilerek dilbilimcilerin farklı görüşleri dile getirilmiştir. Burada sıfat-fiillerin hangi sözcük türüne dahil olduğuna dair dil bilimcilerin söylevlerine yer verilmiş ve sıfat-fiillerin tanımları yapılmıştır. Bunu takiben sıfat-fiillerin dil bilgisi kuralları, oluşumları, cümle içinde kullanımları ve isme göre çekimlenmesi anlatılarak sıfatlarla ve fiillerle aynı olan özellikleri dile getirilmiştir. Rus dilinde zarf-fiillerle birlikte ayrı yere sahip olan sıfat-fiillerin özellikleri ilk bölümün konusu olmuştur.

Tez çalışmasının son bölümünde ise sıfat-fiillerin sınıflandırması yer almaktadır. Çehov'un seçilen eserlerinde yer alan sıfat-fiillerin semantik ve dil bilgisel özelliklerine göre sınıflandırması yapılmış ve çalışma eserlerden seçilen örneklerle bitirilmiştir.

Bu tez çalışması sıfat-fiillerin karmaşık yapısını ve sınıflandırmasını, Rus klasikleri arasında yer alan eserlere imza atan Anton Pavloviç Çehov'un oyun ve hikâye yazarlığındaki önemini ve bu eserlerindeki sıfat-fiilleri göstermesi bakımından

önemlidir. Türk öğrencilerin yaşadığı öğrenme zorluğunun önüne geçmek amacıyla çalışmamız detaylı bir şekilde incelenmiş ve konunun anlaşılması için Türkçe ile karşılaştırmalar yapılmış, konuşmadaki kullanımlarına eserlerden örnekler seçilmiştir. Konuşmadaki kullanımları, ifade ettikleri anlam, cümle içindeki değişimi detaylı bir şekilde gösterilerek her yönüyle incelenen sıfat-fiillerin anlaşılmasının kolaylaşmasına katkı sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akakina, E. *Nauçhıy Stil Reçi*. Voronej: Voronejskiy Gosudarstvenniy Universitet. 2011
- Bahar Demir, S. A. *Çağdaş Rus Dili-Morfoloji*. 2.Bölüm. Erzurum: Fenomen Yayıncılık.2015
- Bak, Hadi, Pala, Şeymanur. *Çehov'un 'Bozkır' Eseri ve Eserdeki Zarf-Fiillerin Semantik ve Dil Bilgisel Yapıları*.
- Behramoğlu, A. *Rus Edebiyatı Yazıları*. İstanbul: Tekin Yayınevi.2012
- Bonamour, J. *Rus Edebiyatı*. Ankara: Dost Yayınevi.2006
- Cip, N. *A'dan Z'ye Rus Dili Grameri*. Ankara: Palme Yayıncılık.2008
- Çehov, A. *Bir Evlenme Teklifi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.1966
- Çehov, A. *Vanya Dayı*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.1966
- Çehov, A. *İvanov*. Ankara: Bilgi Yayınevi.1967
- Çehov, A. *Üç Kız Kardeş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.1970
- Çehov, A. *Martı-Vişne Bahçesi*. Cumhuriyet Yayınları.1998
- Çehov, A. *Büyük Oyunlar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.2002
- Çehov, A. P. *Dada Vanya*. İstanbul: Multilingual Yayınları.2000
- Çehov, A. P. *Tri Sestri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.2000
- Çehov, A. P. *Vişneviy Sad*. İstanbul: Multilingual Yayınları.2000
- Dalkılıç, L. Ç. *Rus Dilinin Grameri, Biçim Bilgisi(Morfoloji)*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.2018
- Jerebilo, T. V. *Slovar Lingvistiçeskih Terminov*. Nazvan İzdatelstvo OOO 'Piligram'.2005
- Kunavina, Inna I. *Grammatičeskiy Status Priçastiya v Sovremennom Ruskom Yazıke*, Aktualnie Problemi Filologii i Pedagogičeskoy Lingvistiki, 2016, № 2
- Lingvistiçeskiy Entsiklopedičeskiy Slovar «Priçastiye»*. 1990
- Margaryan, S. *Rusça Dilbilgisi*. İstanbul: Beşir Kitabevi.2013
- Nabokov, V. *Rus Edebiyatı Dersleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.2013
- Novinoka, T. *Leksiko Grammatičeskoe Posobiye*. Voronej: Voronejskiy Gosudarstvenniy Universitet.2007
- Özkaya, T. A.P. *Çehov'un Oyunlarında Üslup Özellikleri*.

- Peşkovskiy, A. *Russkiy Sintaksis V Nauçnom Osvoşeniy*. Gosudarstvennoye Uçebno-Pedagogiçeskoye İzdatelstvo Ministerstvo Prosveşeniya RSFSR.1956
- Russkaya Grammatika Tom 1*. Moskva: Akademiya Nauk SSSR İnstitut Russkovo Yazıka.1980
- S.A. Havronina, L. H. *Russkiy Yazık*. Moskova: Russkiy Yazık Media.2007
- Troyat, H. *Çehov (Yaşamı\Sanatı)*. İstanbul: Ada Yayınları.1987
- U.G.Ovsienko. *Russkiy Yazık, Knira 2*. Moskova: 'Russkiy Yazık' Kursı.2005
- Viktoroviç, V. A. *Priçastiya Buduşevo Vremeni V Russkom Yazıke(Vıpusknaya Kvalifikatsionnaya rabota bakalavra filologi)*. San-Petersburgskiy Gosudarstvenniy Universitet.2010
- Yaşar, A. *Rus Dili Grameri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık. tic.ltd.şti.2013
- Zamyatina, İ. *Priçastiye Kak Dbuprirodnaya Grammatiçeskaya Forma*. Vestnik № 3.

İnternet Siteleri

- <https://tdk.gov.tr>(Tarih 05.11.2019)
- <https://sozluk.tdk.gov.tr>(Tarih 25.11.2019)
- <https://ozhegov.textologia.ru>(Tarih 27.11.2019)
- <https://school-collection.iv-edu.ru>(Tarih 15.12.2019)
- www.100bestbooks.ru(Tarih 29.05.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Şeymanur PALA
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum / 28.05.1993
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi -İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi-Uluslararası İlişkiler Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	Rusça-İngilizce
İletişim	
E-Posta Adresi	Seymanur.pala@ogr.atauni.edu.tr